

”Hela barnet - hela vägen”

FÖRSKOLORNA SOM *lyfter*

EN BOK AV PEDAGOGER I HÖGANÄS KOMMUN

HÖGANÄS
KOMMUN

UTGIVNING Utbildningsförvaltningen, Höganäs kommun 2016

PRODUKTION Höganäs kommun

OMSLAGSILLUSTRATION Kollage av teckningar gjorda av barn på Höganäs kommuns förskolor

FOTOGRAF Samtliga fotografier är tagna av pedagoger på Höganäs kommuns förskolor

TRYCK Exakta Printing, Malmö

Innehåll

Inledning - Att möta världen genom pedagogiska värden.....	4
Bokprojektet som gav ringar på vattnet.....	6
Djursafari.....	14
Från larv till likabehandlingsplan.....	22
Från Mandala till saga.....	29
Matematikresa i förskolan.....	36
När barnen bara leker - Vad är det de gör?.....	42
En pannkaka vid världens ände – vårt exempel på ett sagotema.....	51
Från bagge till bokstav.....	60
Pricken över livet.....	70
Skelettäventyret.....	77
Från sångburkar till rock´n´roll.....	95
Vad barnen går igång på.....	104
Vad är det som får ett frö att växa?.....	114
Är starkt tungt?.....	120
Avslutning.....	126

Att möta världen

GENOM PEDAGOGISKA VÄRDEN

*”Människan når aldrig nya oceaner
om hon inte vågar lämna land ur sikte”*

(Gunnel och Kjell Swärd, Klokboken, 1992, sidan 29)

I Höganäs värnar vi om en likvärdig förskola. Därför har vi startat en gemensam utvecklingsresa som påbörjades 2012 och där pedagogisk dokumentation stått i centrum. ”Via pedagogisk dokumentation har vi möjlighet att se barnet på nytt – om och om igen- och vi gör oss synliga för oss själva”. (Hillevi Lenz Tagucci, Varför pedagogisk dokumentation, 2013)

Förskolelyftet hösten 2015 i Höganäs kommun har varit en utlokaliserad högskoleutbildning som bidragit till en kvalitetshöjning och förstärkt pedagogernas insikt i läroplanens intentioner. Malmö högskola har varit utbildningsansvarig för ett trettio-tal förskollärare och tre förskolechefer där inriktningen har varit att dokumentera, följa upp och utveckla förskolans kvalitet. På så sätt har vår utvecklingsresa kunnat fortsätta.

I vårt pedagogiska ledarskap har vi som förskolechefer uppmärksammat behovet inom förskolorna av ett dokumentationsverktyg som hjälper pedagoger att lyssna på barnen, förstå vad de gör och funderar över, en hjälp till att ta barnens perspektiv för att sedan kunna använda kunskapen för att utmana barnen i deras läroprocesser.

Genom utbildningen och med pedagogisk dokumentation som verktyg för vårt systematiska kvalitetsarbete kan vi nu än mer sätta fokus på barnens meningsskapande processer i ett pedagogiskt sammanhang.

Vi har också fått djupare insikter i värdet av att vara pedagogiska ledare i vardagsarbetet. Förskolechefens pedagogiska ledarskap är inte att kunna och veta allt men att finnas med i reflekterande diskussioner. Men vi har

också i vårt uppdrag att synliggöra de fyra dimensionerna av vad som är pedagogisk kvalitet: samhälls-, lärar-, barn- och verksamhetsdimensionen. ”Verksamhetens kvalitet är beroende av hur läraren använder såväl teoretiska kunskaper som praktiska erfarenheter och materiella tillgångar för att kommunicera och samspela med barnen. Vad barnen lär sig i förhållande till de övergripande målen speglar verksamhetens pedagogiska kvalitet.” (Sonja Sheridan, Ingrid Pramling Samuelsson, Barns lärande – fokus på kvalitetsarbete, 2016, sidan 21).

Med barn som kommer och går i vår förskola, alla unika i ett samhälle i ständig förändring, måste vi hela tiden ha på oss granskande glasögon inför det vi står i just nu. Pedagogisk dokumentation har i litteraturen vi läst lyfts som en framgångsrik metod för att leva upp till kraven vilket också har blivit bekräftat under utbildningen. Vi har också i litteraturen mött olika teorier som utmanat våra tankar och triggat oss att förändra våra ställningstaganden, såsom konstruktionistiskt och konstruktivistiskt förhållningssätt som Hillevi Lenz Taguchi diskuterar i sin bok *Varför pedagogisk dokumentation?* (2013).

Vi, tre förskolechefer, vill välkomna dig in i den värld av upplevelser som vi fått ta del av under hösten 2015 och på så sätt följa med på en etapp i vår utvecklingsresa genom följande berättelser.

*Ann Ternstrand, Maria A-C Nilsson och Mary Ståhl
förskolechefer inom Höganäs Kommun*

Bokprojektet

SOM GAV RINGAR PÅ VATTNET

CECILIA HALLIN OCH SARA PERSSON
FÖRSKOLLÄRARE PÅ SVANEBÄCKS FÖRSKOLA

INLEDNING

Vi har arbetat i ett år respektive nio år på Svanebäcksk förskola som ligger i ett villaområde i Viken som är en by utanför Höganäs. Förskolan består av tre avdelningar. Två småbarnsavdelningar med barn i åldrarna ett till fyra år, och en storbarnsavdelning med barn i åldrarna fyra till fem år. Till storbarnsavdelning kom det efter sommaren tolv fyraåringar från de andra två avdelningarna. Pedagogerna som arbetar på storbarnsavdelningen hade efter samtal med sina kolleger och genom egna observationer sett att det fanns ett intresse för böcker hos samtliga barn. Pedagogerna bestämde sig därför att skicka med barnen en sommaruppgift i form av att de alla skulle välja ut en favoritbok hemma, som de skulle läsa under sommaren för att sedan ta med och berätta om vid terminsstarten. En uppgift som både barnen och deras föräldrar tog sig an med stort engagemang.

SMÅ GRUPPER

När barnen kommer tillbaka efter sommarledigheten väljer pedagogerna att dela in barngruppen i tre grupper om vardera sju barn. Grupperna är intakta större delen av projektet för att skapa lugn och trygghet, men också för att pedagogerna ska ha bättre möjlighet att kunna se alla i gruppen och det enskilda barnets utveckling. I smågrupperna bearbetas barnens böcker. Barnen berättar bland annat vem de fått boken av, vad den handlar om och var boken brukar stå hemma. Tillsammans läser vi också barnens böcker och gör en recension i gruppen. Vad handlar boken om? Hur ser

bilderna ut? Hur ser texten ut? Barnen deltar med stort intresse och vi upplever att barnen längtar till att det är deras tur att visa sin bok.

OLIKA GENRER

I recenserandet av böckerna frågar pedagogen barnen om det finns olika sorters böcker, olika genrer. Samtidigt som hon ställer frågan lägger hon ut en rad böcker på golvet. Det finns pek-, djur-, fakta-, bilder- och sångböcker. Barnen får fritt sortera böckerna tillsammans på det viset som de tycker att böckerna passar ihop. Barnen griper sig an sorteringsuppgiften med entusiasm, men ganska fort uppstår det olika uppfattningar. Två pojkar är inte överens om en av böckerna som är en pekbok med djur på omslaget.

”Den ska inte ligga där! Alla faktaböcker om djur och ska ligga i samma hög!” säger en av pojkarna.

”Nej! Detta är en pekbok för småbarn och inte en faktabok!” svarar den andre.

De argumenterar och kommer inte fram till en lösning som båda är nöjda med. Vi pratar om saken och kommer fram till att det finns olika sätt att tänka kring kategorisering. Att sortera böcker gör barnen flera gånger, både enskilt och i grupp. Vid ett senare tillfälle när vi är på biblioteket för att ta del av en sagostund, ber pedagogerna bibliotekarien att prata om olika genrer med barnen för att de ska få fler erfarenheter av vad det är. Recenserandet av barnens olika böcker sätter igång många härliga diskussioner. En dag säger Henry:

”Jag vill göra en egen bok!”

Till vår förtjusning blir det en naturlig fortsättning på vårt projekt.

BÖCKERNAS TILDKOMST

Alla vill på olika vis skapa egna böcker. Barnen väljer olika format på papper när deras böcker tar form och har tillgång till många typer av material.

”Vi vill göra en storbildsbok!” säger tre flickor och tar papper i A3-format och sätter igång ett fantastiskt bildskapande med utgångspunkt i den kända sagan om Rapunzel. Viggo gör en faktabok om sopbilar där han skapar bild och text parallellt. Louie gör en bok som handlar om monster där han väljer att rita sina bilder först och sedan skapa en text. Olle gör en bok om Captain America där han använder sig av färdiga målarbilder som vi tillsammans skriver ut från nätet. Barnen har olika utgångspunkter och använder sig av olika strategier i sitt skapande och berättande. Vi pedagoger ser en stor mångfald i barnens skapande.

MOD ATT FRAMTRÄDA

”Skulle du vilja läsa upp din berättelse för de andra barnen Olle?”

”Ja, det vill jag!” svarar Olle.

Hela barngruppen samlas på mattan och Olle tar ner sin bok från bokväggen och ställer sig framför barngruppen:

”Nu ska jag läsa min Captain Morgan bok för er.”

Olle och pedagogen håller tillsammans i boken och Olle vill att pedagogen ska läsa. När boken är uppläst klappar alla barnen händerna och Olle ser mycket nöjd ut. Det här är startskottet till att alla barn vill läsa och visa upp sina egengjorda böcker. Det blir kö för att läsa upp sina berättelser. Vi tar del av många olika berättelser och många olika former av böcker. Pedagogerna ser hur stolta barnen är över det de skapat, och hur viktigt det nu är för dem att få presentera sina egna böcker. Det är en magisk stund varje dag böckerna ska läsas och visas upp.

GRÄNSÖVERSKRIDANDE SAMARBETE

Att projektet som startar på storbarnsavdelning ska komma att påverka grannavdelningen har vi ingen aning om. Pinnemannen-projektet som pågår på småbarnsavdelningen bredvid har från början inget med bokprojektet att göra. Men när en av flickorna på eget initiativ föreslår ett samarbete med den andra avdelningen förstår vi snabbt att det är något vi självklart

ska arbeta vidare med. Den treåriga flickan som är initiativtagare till samarbetet heter Ella, och hon har en idé om att hon vill skriva en berättelse om sin pinnemannen-figur som hon själv skapat i form av en rosamålad pinne med två ögon. Hon har klart för sig vad berättelsen ska handla om, men vill ha hjälp med text och bilder av barnen på avdelningen bredvid. Sagt och gjort. Pedagogerna tar kontakt med avdelningen och frågar om det är några av barnen som arbetar med bokprojektet som är intresserade av att hjälpa till. Det är det. Tre nappar direkt. De försöker få till en träff så snabbt det går. De gör så för att försäkra sig om att de ska komma ihåg flickans alla idéer. För att barnen som ska hjälpa till med berättelsen ska kunna påbörja skapandet när det passar dem, sätter sig flickan tillsammans med en pedagog vid datorn och skriver ett brev. I brevet skriver pedagogerna ner det som flickan beskriver. Namnet på hennes figur, figurens ålder, figurens familjeförhållande, figurens intresse och en rad andra viktiga detaljer för berättelsen om hennes figur som nu fått namnet Isabelle. De bifogar också en bild på flickan och på Isabelle. En av de viktigaste sakerna enligt flickan själv.

Dagarna går och Ella frågar ofta sina pedagoger när hennes berättelse ska påbörjas. Så kommer plötsligt dagen. Dagen då de tre entusiastiska barnen kommer inrusande och vill sätta igång. Flickan sätter sig ner med de andra barnen kring ett bord och läser med hjälp av sin pedagog upp sitt brev, eftersom hon vid det här tillfället är mest bekväm med det. Det tar inte lång tid innan idéerna om hur berättelsen kan se ut tar fart.

”Kanske Isabelle kan göra snöänglar i snön?”

”Och kasta snöbollar!”

Barnen sprutar ur sig förslag och arbetet med berättelsen om Isabelle är i full gång! Barnen visar olika format på böcker som de själva gjort i sitt projekt. Flickan väljer färger på papperna som ska användas i hennes bok och vilken storlek boken ska ha. Energin dessa barn utstrålar tillsammans är helt fantastisk! Barnen som ska hjälpa till att skapa berättelsen får allt material med sig och fortsätter skapandet på sin avdelning. De berättar till bilderna de ritat och pedagogerna skriver ner det de berättar. Under den här processen är Ella och tittar till arbetet med jämna mellanrum, men är inte vid något av tillfällena intresserad av att hjälpa till. När de andra barnen anser sig vara klara med berättelsen ger de boken till Ella. Hon verkar nöjd med boken. Men något har inspirerat henne och något har väckts hos henne som gör att hon ändå vill, på sitt vis, göra ett eget slut på sin berättelse.

Analys och reflektion

Det är många gånger en utmaning att starta ett nytt projekt. Det är vårt ansvar som pedagoger att, utifrån det som barnen visar intresserade för, ta ut riktningen för verksamhetens innehåll. Vi måste därför vara lyhörda och ärligt intresserade av och ta fasta på barnens tankar och idéer så att innehållet blir meningsfullt för barnen. Att utgå från en gemensam erfarenhet är ett bra sätt att starta ett projekt eftersom barnen då kan relatera till det vi gör vilket också skapar mening och sammanhang.

Vi tycker att bok- och berättarprojektet gör det. Vi tar utgångspunkt i något som vi genom våra observationer upplever att alla barnen visar intresse för och genom att ge barnen en sommargift skapar vi också en gemensam erfarenhet som vi utgår från när vi startar vårt projekt. Eftersom vi arbetar i små grupper upplever vi att vi kan erbjuda barnen en trygg miljö där det är "högt i tak". Med det menar vi att de har stort utrymme att tänka fritt och resonera och där inget egentligen är rätt eller fel. Barnen tänker tillsammans och om sitt eget tänkande. Det är ett sätt för oss att ge tillbaka lärandet till barnen.

Alla barn har kunskaper som vi måste ta reda, och till vara, på. Tack vare gruppens storlek får vi lärare bättre förutsättningar att ta reda på

mer om, och se, varje barn. Vad är det för strategier de använder sig av? Hur kan vi fortsätta att utmana dem i sitt tänkande?

Vi dokumenterar varje tillfälle och det ger oss möjlighet att i efterhand lättare se vad som hänt under våra träffar. Dokumentationerna ligger till grund för en rad samtal mellan oss vuxna. "Vad gör de här?" "Hur tänker de när de sorterar böckerna på det sättet?" och så vidare. Och eftersom vi ger tillbaka dokumentationerna till barngruppen, öppnar de också upp för samtal mellan vuxna och barn, samt barnen emellan.

Våra dokumentationer ligger till grund för hur vi går vidare med vårt projekt, och det är då de går från att "bara" vara dokumentationer, till att bli pedagogiska dokumentationer. Barnen blir på så vis mer delaktiga och medkonstruktörer av sin vardag.

Att använda böcker, sagor, fantasi och berättelser som ett verktyg är spännande. Projektet ökar inte bara intresset för böcker och berättelsers innehåll och olika former, det visar också vilken styrka det är att lära och tänka tillsammans. Barnen inspirerar varandra på olika sätt vilket bland annat leder till nya oväntade samarbeten. Ett exempel är när projekten på de två avdelningarna, som egentligen grundar sig i helt olika saker, sammanflätas på barnens eget initiativ. Projektet ger ringar på vattnet och leder till att barnen bygger relationer till varandra som vi inte kunde förutse. Det finns en styrka i det som vi är stolta över.

Vi upplever också att projektet involverar föräldrarna på ett naturligt sätt. Mycket på grund av sommaruppgiften. Responsen är god och vi upplever att ett bra samarbete med föräldrar ökar projektets positiva resultat. Vi samtalar ofta om det barnen arbetar med och föräldrarna berättar för oss vad de upplever att projektet ger deras barn. De berättar om hur deras barn generellt visar ett större intresse för böcker, fått ett ökat intresse för bildskapande, och inte minst visar stolthet och mod över det de gör.

Och det är precis det vi också ser. När barnen tar egna initiativ till att berätta om sitt skapande upplever vi att deras självkänsla och självförtroende växer. De utmanar sig när de står i centrum och får all fokus, men de verkar glada, stolta och väldigt modiga.

Vi kan se att fler möjligheter skapas när vi öppnar upp för ett större samarbete där vi samverkar mellan avdelningar. Dels ger det barnen en större arena att lära känna varandra på, men det ger också oss pedagoger bättre möjligheter att ta del av varandras tankar och idéer kring projekt.

Vi lever i en föränderlig värld och det kräver att barnen befinner sig på en förskola med en föränderlig verksamhet. Vi måste komma ihåg hur viktigt det är att släppa på det styrda och låta projekt ta tid. Detta gör att projekt kan växa och ta nya vägar. Och det är på det här viset, menar vi, som vi kan skapa och erbjuda en god kvalitet i förskolan.

Djursafari

BODIL PERSSON, FÖRSKOLLÄRARE PÅ VIPPANS FÖRSKOLA OCH
SANNA-PETRA WÅLBERG, FÖRSKOLLÄRARE PÅ SIÖCRONA FÖRSKOLA

BAKGRUND

Våra två förskolor, Vippans förskola och Siöcrona förskola, planeras bli en inom kort. Därför är vi två pedagoger nyfikna på varandra och har valt att arbeta ihop under höstterminen med detta projekt. Vi arbetar i dag i samma förskoleenhet och har liknande förutsättningar.

Barngrupperna vi arbetar med under projektet består av sju barn i åldrarna ett till två respektive femton barn i åldrarna ett till tre.

Spännande nog så har vi nu gemensamma mål inför framtiden.

Barnen visar redan gemensamt intresse för djur så det är utgångspunkten för projektarbetet.

Den ena barngruppen sjunger mycket, arbetar med bilder och använder tecken som stöd till språket. Fokus är främst på bondgårdsdjur. Barngruppen arbetar med sagan ”Bockarna Bruse”, vilket grundar sig i att förskolan bestämt att gemensamt arbeta extra mycket med språket under terminen.

Den andra barngruppen arbetar på liknande vis, men utforskar mer inriktat mot smådjur och insekter. Barnen känner sedan föregående projekt redan till en del kring smådjuren, till exempel att vissa smådjur äter vissa insekter. Nu sysselsätter barnen sig med att upptäcka och undersöka insekter vidare med projektet Insektssafari. Ibland används karaktärer från tidigare tema för att stödja, möta och fånga upp barnens intresse genom igenkänning - i detta fall med igelkotten. Kopplingen gör vi för att hålla den röda tråden och underlätta arbetet med att utvärdera och följa upp det vi gör.

Vi arbetar ämnesintegrerat med målen social kompetens/värdegrund, språk/kommunikation, helhet/allsidighet, lek, naturvetenskap/teknik, hälsa/rörelse, matematik och skapande.

MÖTE MELLAN TVÅ PROJEKT

Barnen på den ena förskolan väljer sagopåsen med Bockarna Bruse i. Tillsammans plockar vi fram trollet och de tre bockarna, grönt tyg och en bro. Pedagoger berättar med inlevelse sagan med olika röster. Efteråt sjunger vi sången tillsammans och gör rörelser till. Med stort engagemang och glädje tar barnen sig an rollerna och håller gärna själva i samlingarna som följer. Ett av barnen tar snabbt kommandot och säger:

”Stora bocken!” och visar hur stor bocken är med hela kroppen. Ett annat barn svarar och säger:

”Och tollet!” och grimaserar med alla muskler i ansiktet.

De samspelar och agerar växelvis och ibland behövs pedagogens hjälp att styra upp sagan och sången, genom att upprepa begreppen korrekt, samtala och ställa frågor. Några föräldrar påpekar att deras barn också sjunger sången hemma om och om igen. Vilket bekräftar att ämnet bearbetas och är aktuellt. När vi samlar in materialet till sagopåsen hjälper barnen gärna till och säger:

”Två, tre...och fyra!”

”Gräset grönt!”

”Å lilla bocken!”

”Tollet unner!”

Pedagogen passar då på att samtala kring begreppen som uttrycks. I detta fall matematiska begrepp som talföljd, klassificering/sortering och lägesord.

Som stöd och variation till ämnet finns det olika sångböcker och flanosagor att tillgå till exempel Blinka lilla stjärna, En elefant balanserade och Bockarna Bruse, vilket barnen uppskattar. Barnen tar själva sångböckerna och sätter sig och tittar eller sjunger utifrån dessa när de känner för det. Ibland hämtar de en kompis eller en vuxen som sjunger med dem.

Vi använder Ipad och Smartboard kontinuerligt för att se på och lyssna till sångerna, oftast rörelsesånger som de tycker är roligast eftersom de då är aktivt delaktiga.

Under tiden på den andra förskolan ligger fokus på att flera barn på avdelningen reagerar väldigt starkt när de upptäcker insekter. De visar känslor av fascination och rädsla och säger:

”Äcki!” ”Jö den?” Flera föräldrar berättar hur barnen reagerar hemma, några önskar hjälp att bearbeta rädslan för insekter. Vi pedagoger tänker därför att ett bra sätt är att lära känna dem, insekterna!

Vi upptäcker spindlar, gräshoppor, nyckelpigor, tusenfotingar, skalbaggar, gråsuggor, tvestjärtar och larver. Vissa av barnen vågar närma sig och känna och hålla insekterna. Några skriker och hoppar upp och ned av skräckblandad förtjusning och andra observerar på avstånd. Vi bjuder in några äldre barn att vara med och hjälpa oss att hålla insekterna och visa de yngre hur man kan göra. Barnen frågar och undersöker med hela kroppen. Vi upptäcker insekter både inne och ute under stenar, löv, på träd och i andra vrår.

För att öka fokus använder vi lappar och stora transparenta plastlådor att fånga in krypen i och studera dem närmre och mer kontrollerat i samlingar. Gruppen upptäcker och utforskar hur insekterna ser ut och hur de betar sig. Ett barn säger:

”Titta hoppa!” ”Spingej fort!” Både ute och inne upptäcker vi nu samband mellan insekternas och våra egna rörelsemönster kopplat till naturvetenskapliga och tekniska fenomen som kroppens leder, acceleration, flyta/sjunka exempelvis när vi klättrar, åker rutschkana, har vattenlek, bygger, går, hoppar, springer, cyklar, ålar, rullar och kryper.

I samband med att vi upptäcker insekterna ute får vi upp ögonen för omgivningen. Höstens egenskaper ger sig till känna som färger och former, väder, smaker, ljus och ljud. Ett barn säger; ”Solen stark i ögon! Aj!” Några barn hör fågelsång och några smakar på bär. Ett annat barn säger:

”Titta gul!” till ett löv som ligger på marken.

Vi pedagoger samlar in material som komplement till insekterna vi upptäckt. Smådjur och insekter i olika material, laminerade djurbilder, mjukisdjur, plastdjur i olika storlekar och sorter. Dessa använder vi i olika samlingar med sagor, flano, sång och rörelse, i samtal, på ljusbord, overhead och kontinuerligt spontant i verksamheten.

Vi sjunger rörelsesånger och ramsor om insekter och smådjur. Exempel på sånger är ”Imse vimse spindel” och ”Igelkotten”. Vi använder flitigt appen Video Touch- Insekter för att studera dem närmre. Barnen väljer då små naturfilmer om smådjur och insekter som kortfilmen om spindeln när och hur den gör sitt nät. Genom reflektion och samtal kring dokumentationerna kopplar vi det vi fått syn på till våra egna förmågor.

Tillsammans samlar vi in naturmaterial av olika sorter bland annat löv, kastanjer, pinnar och stenar som vi tar med oss till vår ateljé där vi undersöker materialet. Vi utforskar vad som finns gestaltat på internet om skapelser av smådjur och insekter. Barnen väljer ut några bilder på alster som de tycker om och själva vill återge. Några bestämmer sig för att göra igelkottar, snäckor/sniglar, spindlar, lövtavlor och mobiler av naturmaterialet. Vi väljer även ut befintligt material att arbeta med. Lera, sugrör, pappertallrikar, garn, papper, lim, pennor och ögon av plast. När de är färdiga och tillfreds utmanas de att skapa vidare på valfritt annat sätt.

Vi avslutar projektet med en gemensam vernissage och höstfest med drop in-fika för hela förskolans barn, föräldrar och pedagoger. Detta är en tradition på förskolan. Varje avdelning har varsin plats till förfogande och

vi pedagoger beslutar att överraska barnen och ställa i ordning och presentera barnens alster i hemlighet innan.

Dagen för höstfesten börjar med att vi bygger upp förväntningarna och intresset för att gå på vernissagen. Vi reflekterar, samtalar och återkopplar som vanligt direkt i anslutning till vad vi gjort, utifrån vår dokumentation som sitter väl synligt och tillgängligt på väggen.

Gumman Höst tar emot oss i den stora gemensamma lekhallen som nu förvandlats till vernissage. Hon inleder med att hälsa oss välkomna och samlar oss kring en bassäng med löv. Hon berättar om hösten, smådjuren och insekterna vi mött och återkopplar och följer upp det varje avdelning arbetat med. Därefter prasslar det till och rör sig konstigt i löven. Plötsligt kommer det fram en igelkott. Barnen tjuter av förtjusning! Gumman Höst berättar om igelkotten och vi avslutar med en rörelsesång om den. Då barnen känner igen och är trygga med sången är de överförtjusta och agerar tryggt och självsäkert. Några mer än andra. Strax efter igelkotten kommer råttan, ekorren, masken, och spindeln fram ur lövhögen och följs åt av varsin rörelsesång. Gruppen går tillfreds och nyfiket tillsammans med Gumman Höst och tittar på sina alster som presenteras i en av fem delar i rummet. Flera barn säger stolta:

”Titta min!” Vi reflekterar och samtalar kring dem och går vidare för att titta på de andra avdelningarnas alster. Eftersom vi arbetat med ett gemensamt tema höst inför höstfesten och vernissagen på förskolan känner barnen igen vad som illustreras och får inspiration och nya perspektiv på och referenser till ämnet. Vi sjunger en avslutande tack och hejdå-sång och går tillbaka i samlad trupp till vår avdelning. I samband med att barnen blir hämtade bjuds föräldrar och barn på fika och vernissage tillsammans. Frånvarande barn är också alltid inbjudna vid fest.

Sammanfattande reflektioner

Under processens gång upptäckte vi att barnen gärna härmar djurens beteende i förhållande till sitt eget genom lekfullt utforskande, för att finna förståelse för dem och sig själva.

Vi arbetade ämnesintegrerat genom att använda varierande material och arbetssätt för att öka chansen till delaktighet för samtliga barn i grupperna då vi alla lär på olika sätt. Några nappar på ett sätt medan andra nappar på annat! Genom temat och dokumentation kunde vi ändå hålla den röda tråden, fokusera och underlätta vårt arbete med läroplanen.

Vi fick syn på att det ibland var svårt för vissa av barnen att nå sångpåsarna, vilket vi vill förändra. Några sångpåsar vill vi flytta ned till barnens höjd så att de själva kan nå och några får hänga kvar så att barnen kan be om dem. På liknande vis vill vi även på den andra förskolan förändra miljön och erbjuda fri tillgång till visst material. Med begränsad tillgång av visst material blir barnen tvungna att på något sätt be om det vilket vi tänker kan vara språkutvecklande. Vi vill hjälpa barnen att bli mer självständiga genom att både anpassa och begränsa miljön till dem.

När föräldrar berättar om hur deras barn hemma uttrycker det vi på förskolan gör med dem, blir det ett sätt för oss att både återkoppla och inkludera. Det kan öka intresset och engagemanget! Projektet blev mer intressant när vi bjöd in andra att delta, som de äldre barnen vi bjudit in. Det spred sig och till slut var det jättemånga som var med. Dessutom har vi upptäckt att verktyg för kommunikation så som Facebook eller sms/mms, digitalram, Ipad, Smartboard och synlig dokumentation på väggen som stöd verkligen har underlättat och bjudit in till arbetet med delaktiga och engagerade barn, föräldrar, pedagoger och andra som vistas i verksamheten. Reflektion och kommunikation blir tillgängligt för samtliga.

Vi upptäckte hur nyfikenhet, inspiration och lärdomar växer och utvecklas i utbyte med varandra.

Från larv

TILL LIKABEHANDLINGSPLAN

ANNA HAMMARSTEDT OCH MALIN ANDERSSON
FÖRSKOLLÄRARE PÅ STRANDBACKENS FÖRSKOLA

BAKGRUND

Kom! Titta! Vad är detta? Barnen på uteavdelningen hittar en larv ute i naturen. Efter mötet med larven börjar vår resa till att bjuda in barnen att vara mer delaktiga i vårt dokumenterande genom att synliggöra deras tankar och känslor. Barngruppen består av fjorton barn i åldrarna fyra till fem år och de går på Naturrutan som är en avdelning med utepedagogisk inriktning. Vi har valt att låta hela barngruppen vara delaktig i projektet, men i olika konstellationer.

”Vad är det? Blä, vad äckligt!” skriker två barn och pekar på något som är på marken. Fler barn och vi kommer fram och tittar. På marken kryper något grönt som har en tagg på ryggen.

”Det är en orm!”

”Nä en larv.”

”Vad stor den är!”

”Jag tror också att det är en larv. Jag har aldrig sett en så stor”, säger en pedagog. ”Vad är fram och bak på den tror ni?”

”Det är rumpan där bak”, säger ett barn och pekar. ”Där kommer bajset, se!”

”Titta en tagg där på ryggen!”

”Vad tror ni det blir av den?” frågar en annan pedagog.

”Vet inte?”

”En fjärl!”

”Ska vi ta med den i burken så att vi kan titta mer på den? Och kanske lista ut vad den ska bli!” säger pedagog.

”Ja!”

”Min larv blir en räv!”

På väg tillbaka till förskolan pratar barnen om larven och har mycket funderingar om vad den ska bli. Vi föreslår att de kan måla en bild av vad de tror att larven ska bli. Under dagen går några barn in i ateljén och börjar skapa. Barnen diskuterar och delar med sig av sina funderingar kring vad larven ska bli och är nyfikna på varandras målningar. Några av dem vet direkt vad som kommer att hända:

”Jag ritade först en larv, sen en puppa för det blir en puppa först. Sen en fjäril!”

”Titta jag ritade en fjäril! Den har guldvingar, och är lila.”

Andra fantiserar fritt och diskuterar livligt vad just deras larv ska bli:

”Jag tror det blir en räv, den kommer ut och säger whaaaa!”

”En katt! Jag tror det blir en katt! Jag gillar katter.”

Vi gör ett medvetet val att inte gå in i barnens skapande och poängtera vad som är rätt och fel, utan istället låta barnen prova sig fram. Det tror vi stärker barnens självförtroende och låter skaparlusten och glädjen växa. Vi menar att det är processen som är viktig, inte resultatet. Som ett led i att låta barnen vara med och styra läroprocesserna fortsätter vi projektet med fjärilarna då vi ser att detta är något som intresserar dem.

FJÄRILSJAKT UTE OCH INNE

Nästa dag, på samlingsen, berättar en av pedagogerna att hon har släppt ut larven för den mår bäst av att vara ute i naturen. Hon berättar också att hon tog bilder på den så att vi kan fortsätta vårt diskuterande och forskande. Vi visar bilderna och frågar barnen hur vi tillsammans kan få reda på mer om larver och fjärilar.

”Vi kan gå på fjärilsjakt!” säger barnen.

Dagen efter går hela gruppen utrustade med håvar och burkar på fjärilsjakt. Vi ser många fjärilar men lyckas inte fånga någon. Lite nedstämda återvänder gruppen till förskolan och vi bestämmer oss istället för att utforska fjärilar med hjälp av Ipaden. De närmaste dagarna arbetas

det intensivt med att skapa fjärilar i ateljén och att använda Ipaden till att söka information och bilder på fjärilar. Barnen hittar många bilder på larver och fjärilar, och hittar också en film som visar hela förloppet från larv till puppa och sedan fjärl.

För att utmana barnen och prova en annan ingång i projektet sätter vi upp bilder med fjärilar i par på en flanotavla, men blandar bilderna. Barnen börjar genast kategorisera dem efter likheter/olikheter, hane/hona, etcetera. Morgonen efter har bilderna med fjärilar på något mystiskt sätt flugit runt i rummet och sitter nu utsprida på olika ställen. Barnen börjar leka med bilderna och flyttar runt dem i rummet. De sätter dem på lampor, bakom gardiner, i taket, med mera. Hela tiden diskuterar de vad fjärlarna gör och varför:

”Vi sätter dem på lampan, fjärilar gillar att vara högt uppe!”

”Denna sitter på en blomma, fjärilar suger nektar.”

Aktiviteten är fylld av positiv energi och ger upphov till ett samspel och en bra kommunikation mellan barnen.

ATT DOKUMENTERA GLÄDJE MED IPAD

På samlngen några dagar senare frågar vi hur barnen skulle vilja fortsätta projektet med fjärlarna. Svaren är väldigt vaga och mynnar inte ut i något alls. Kanske är det så att barnen är färdiga med fjärlprojektet och vill göra något annat men vi tror också att det kan finnas en annan förklaring. Vi upplever att barnen verkar leta efter vad de tror är det rätta svaret, alltså vad vi pedagoger vill ha till svar. Det är något vi har upplevt förut och diskuterat hur vi ska kunna förändra. Eftersom vi gärna vill fokusera på det som är positivt och samtidigt uppmuntra barnen till att våga uttrycka sina egna tankar och känslor vill vi utmana barnen att dokumentera vad som gör dem glada med hjälp av Ipaden.

För att inte styra barnen får de en i taget ha en Ipad som de ansvarar för. Vi förklarar att vi gärna vill att de tar bilder på sådant som gör dem glada. Samtidigt som projektet med att ta bilder framskrider får de barn som redan tagit bilder sitta med en pedagog och välja och skriva ut bilder som de sen klistrar upp på ett papper. Detta blir samtal som bjuder in barnen till att uttrycka sina känslor och tankar, då barnen berättar om varför de tagit sina bilder och vad de betyder. Pedagogen vid datorn skriver ner det som barnen säger vilket sedan sätts upp tillsammans med bilderna.

”Där är mitt kort på mina strumpor, jag blir glad av mina randiga strumpor.”

”Jag klistrar bilden där vi klättrar i trädet. Jag tycker om det!”

”Där är bilden på Kalle, jag tycker han är snäll och glad.”

Barnen erbjuds att pryda sina bilder med de saker som finns i ateljén och bilderna dekorerar rikligt till fantastiska blickfång. Detta blir barnens egna dokumentationer och vi, pedagoger, upplever att barnens intresse för att delta är stort. Bilderna sätts upp i korridoren där alla kan se dem, och barnen står ofta framför dem och pratar och berättar om vad de har valt och varför:

”Det är våra glad bilder.”

”Där är bilderna på er, jag blir glad när ni pratar.”

”Det var kul när vi fotade varandra.”

”Titta här är mina bilder, det är på vattnet för jag tycker om att åka kanot på havet.”

Vi uppfattar att det ger barnen en chans till ökad kommunikation och en övning i att berätta om sina egna tankar och känslor. Korridoren där bilderna sitter är en genomgång och barnens bilder uppmärksammas av både föräldrar och övriga barn och pedagoger i huset. Barnen berättar gärna för alla som vill vilka som är deras bilder och varför de tagit dem.

ATT LEVANDEGÖRA LIKABEHANDLINGSPLANEN

Parallellt med detta projekt arbetar förskolan med att revidera förskolans likabehandlingsplan. Vi vill också här ge barnen en chans att få uttrycka sina tankar för att på så sätt göra planen till ett levande material även för dem och inte bara en pappersprodukt. I personalgruppen har vi diskuterat och satt ord på vad trakasserier, diskriminering och kränkande behandling betyder för just oss. Dessa ord vill vi även använda i samtalet med barnen. Vi väljer att dela in barnen i mindre grupper för att ge dem bättre möjligheter att uttrycka sig. I samtalet med barnen börjar vi på ett enkelt sätt att förklara vad orden betyder, men väljer att låta dem själva tolka betydelsen

utifrån sitt perspektiv. Efter att vi diskuterat ett tag plockar pedagogen fram en bild som visar en flicka som sitter för sig själv på en bänk. På samma bänk sitter tre barn till som verkar viska sinsemellan. Pedagogen frågar barnen vad de tror händer på bilden:

”Hon får inte vara med för hon har tofflor.”

”Ja man ska ha gympaskor och sandaler tycker dom.”

”Och dom viskar dumma saker så hon hör.”

”Hon blir ledsen, får ett sår i hjärtat.”

”Hon ska säga emot.”

”Om någon är dum säger jag till fröken.”

Vi uppfattar att barnen lätt kan känna igen sig med flickan och att de visar empati. När samtalet fortsätter gör barnen kopplingar till vardagliga situationer och relaterar till egna upplevda händelser. Som en fortsättning ber vi barnen skapa en bild som återkopplar till det vi precis pratat om. Bilderna är detaljerade och barnen berättar ingående om vad som händer på just deras bild. Vi pedagoger är noga med att skriva ner allt de berättar:

”Dom är två mot henne. Dom sparkar på henne och säger hon är dum. Hon blir ledsen och kränkt. Sen kom den flickan och sa att hon fick vara med.”

”Man får inte vara med när man är pojke och har kjol. Då blir han ledsen.”

”Dom leker med varandra och säger att hon inte får vara med för hon är tjej.” Pojkarna säger att det bara är pojkar som får vara med. Då diskriminerar de henne.

De barn som vill dela med sig av sin bild och text sätter upp dem i vår lekhall, och som ett led i arbetet med likabehandlingsplanen får barn från andra avdelningar komma och titta. Vi upplever att det blir bra diskussioner mellan barnen och vi tror att detta tydliggör för alla vad en likabehandlingsplan handlar om. När vi pedagoger vid ett senare tillfälle reflekterar över hur vi arbetat med att få barnen delaktiga i arbetet med likabehandlingsplanen delar vi upplevelsen att detta har varit ett bra sätt. Då barnen kan relatera till egna händelser kan det bli förståeligt vad en likabehandlingsplan är. Något vi också uppmärksammar är att barnen använder de ord vi pratat om i konfliktsituationer i leken och att barnen på ett tydligare sätt kan sätta ord på vad de upplever och känner.

Pedagogernas reflektioner

Kommunikationen mellan barn och vuxna betyder mycket för oss eftersom vi upplever att den ger oss fler möjligheter till att förbättra verksamheten. Då vi bemöter barnen utifrån deras tankar kan barnen vara med och skapa läroplatsen. När verksamheten blir en plats där nyfikenhet och lust till lärande skapas känner barnen glädje över att komma till förskolan. Vi upplever också att barnen blir mer inspirerade att delta och vara med och forma sitt eget lärande och sin utveckling. Arbetet kommer att fortsätta med att synliggöra barnens tankar och idéer på olika sätt i verksamheten. Arbetssättet ställer höga krav på oss pedagoger att både kunna planera och sätta mål för verksamheten, men att också ta ett steg tillbaka och se vart barnen leder oss. Som pedagoger har vi inte bara ett ansvar att styra och leda utan också att inspirera och lyssna in barnen.

Från mandala

TILL SAGA

MARTINA ORSMARK FÖRSKOLLÄRARE PÅ BRUNNBY MONTESSORI OCH
KARIN PAULANDER FÖRSKOLLÄRARE PÅ KLÖVERÄNGENS FÖRSKOLA

BAKGRUND

Människan har alltid varit intresserad av att göra avtryck i historien. Mandala betyder cirkel på sanskrit. Och för att bygga på dess betydelse, uppmanade vi barnen på den ena förskolan att skicka brev med uppgifter, med post, till barnen på vår andra förskola, som löste dessa uppgifter och i sin tur skickade tillbaka till den första.

CIRKELN ÄR SLUTEN

När vi kom tillbaka från semestern så var intresset stort för att rita. Några barn ritade fritt på ett blankt vitt papper, andra målade mandala.

Efter någon vecka så målade nästan alla mandala. Vad var det i mandala som barnen var intresserade av? Var det färg och form, eller gemenskapen, samtalen. När jag frågade barnen så kom jag fram till att regler var viktiga och att få visa upp det man hade målat. Väggarna på förskolan började fyllas på med mandalas bilder. Och vi kunde se att barnen blev skickligare på att färglägga bilderna.

De upptäckte detaljer i bilderna som de tidigare hoppat över, vässade pennorna så de kom åt de mindre ytorna.

FRÅGAN VAR HUR SKULLE VI GÅ VIDARE?

Kan man göra mandala på något annat sätt? Skulle vi kunna göra mandala själva med hjälp av vårt pysselmaterial? Självklart! var svaret från barnen. Sagt och gjort, barnen pratade ihop sig om vilket material som man skulle använda sig av, mycket spring fram och tillbaka när lådorna som materialet ligger i bars in i det ”blå rummet” som vi använder oss av till projektet. Men där tog det stopp, för vi hade ingen cirkel, som vi kunde utgå från när vi gjorde mandala.

ÄR ALLA MANDALAS LIKA?

Då väcktes frågan: utgår alla mandalas från en cirkel? Vi sökte på nätet och tittade på olika mandalas. Vi lärde oss att mandala betyder cirkel på sanskrit och att det används som en meditationsform inom hinduism och buddism. Barnen blev då nyfikna på hur munkarna gör mandala. Då letade vi upp ett youtubeklipp om hur de gör det. Barnen fascinerades över hur noggranna munkarna var, hur de använde sig av passare, tråd och linjal. När munkarna var klara med mandalan så läste man ytterligare en bön. Sedan så förstörde munkarna mandalan, då blev barnen så upprörda.

”Vad gör han? Nä, så får man inte göra!? Nu förstör de ju allt det fina som de gjort!” sa barnen.

Vi lärde oss att så var det inom buddhismen, en påminnelse om att allt är förgängligt, inget är beständigt. Det tog lite tid för barnen att smälta youtubeklippet.

VÅRT PROBLEM ATT HITTA EN CIRKEL KVARSTOD

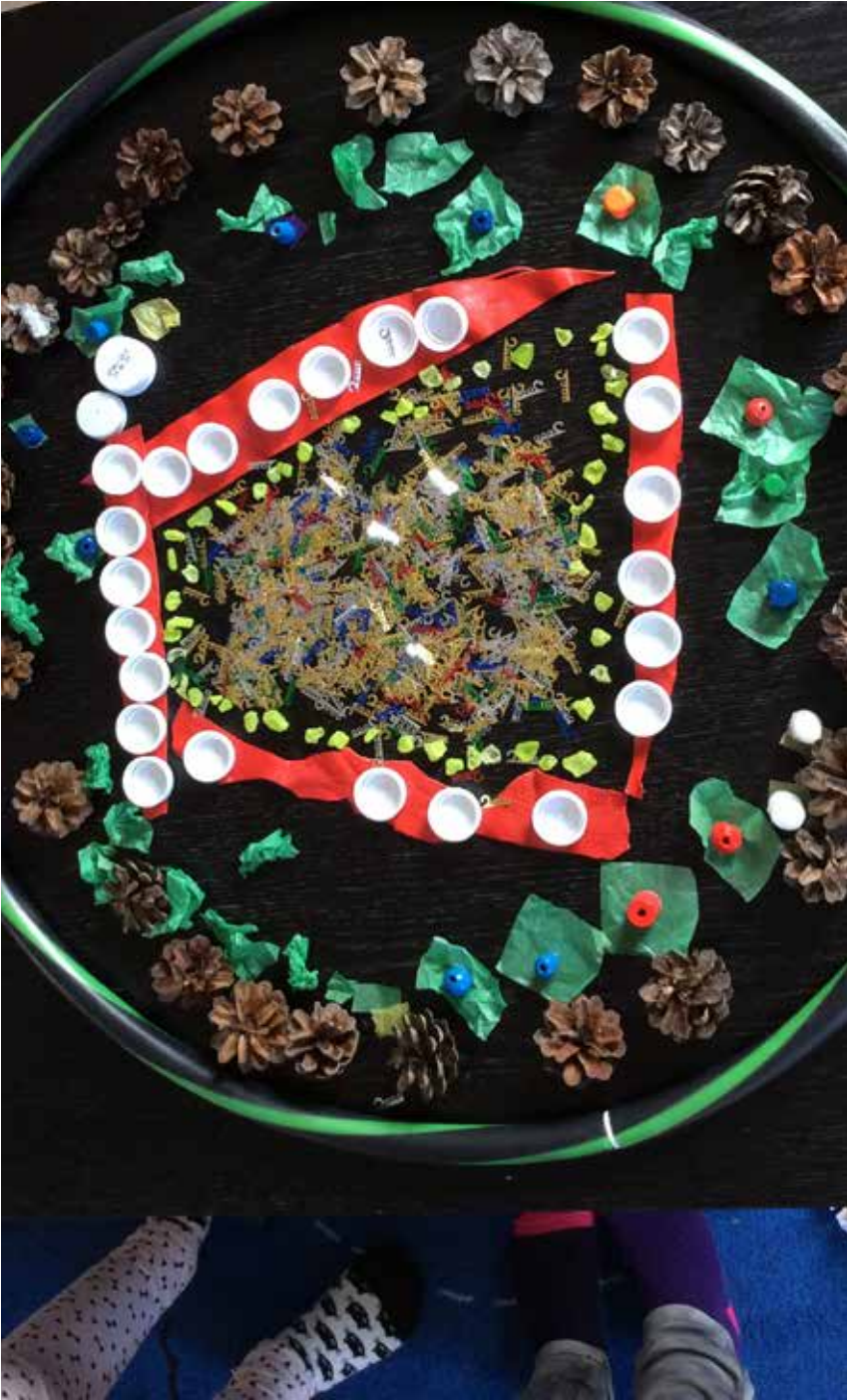
På gympan ville barnen göra en hinderbana och vi samtalade om hur och vilket material vi skulle använda oss av. Vi kom fram till att tjockmatta, studsatta, rock ringar och ärtpåsar blev bra. Då var det ett barn som sa:

”Men en rockring är ju rund, den kan vi kanske använda oss av när vi ska göra vår mandala.”

Rockringen lånade vi med oss från gympan, så kunde vi fortsätta vårt projekt. Barnen bestämde rätt fort att de skulle börja med kottarna runt den yttersta ringen. Innanför den fortsatte de med silkespapper som de klistrade på små träkulor.

Efter silkespapperet blev det en livlig diskussion om vilket material de skulle fortsätta med. Barnen bestämde sig för att fortsätta med skinnremсор och på dem klistrade man fast mjölkpaketskorkar. Det smög sig in lite snören och klippta pappersremсор. När barnen såg det blev det en ännu livligare diskussion. De bestämde sig för att det var viktigt att hålla sig till det gruppen hade kommit överens om och att hjälpa varandra med det. Innanför skinnremсорna la de en ring med färgade stenar, innan för stenarna skulle de lägga vita frigolitbitar, men så hittade en av flickorna paljetter i olika färger som hon argumenterade för, att det skulle vara så mycket finare om de använde sig av dem istället för de vita frigolitbitarna. Jo, det kunde de andra hålla med om, så i mitten la de ut paljetter, visst blev det så mycket finare. Så var mandalan klar.

FRÅN MANDALA TILL SAGA

Kan mandala bli en saga? Åter på förskolan frågade jag barnen om vi skulle kunna skriva en saga utifrån en mandalas som vi valde tillsammans. Några barn var tveksamma medan andra barn säger:

”Varför kan man inte det?”

Jag berättade också att vi skulle skicka vår saga till en annan förskola. Barnen är bekanta med sagostrukturen eftersom vi arbetade med sagor sedan tidigare.

Jag började sagan med att säga:

”Det var en gång...”

Barnen var lite trevande i början, men de hjälptes åt fint med uppgiften. Väntade in varandra och fyllde i, så att alla som ville fick komma till tals. Barnen döpte sagan till ”Prinsen och Prinsessan”.

Vid nästa tillfälle skrev vi ett brev till barnen på Brunnby.

BREVET

Jag frågade om de brukade få brev, - nä, det hade ingen fått men ett av barnens mamma hade fått ett brev en gång. Det blev en intressant diskussion om hur man börjar ett brev till någon man inte känner, vad skriver man? Vi kom fram till att vi måste berätta vilka vi är och att vi vill att de skriver en saga från samma mandalas som vi har skrivit. Hur avslutar man ett brev? Barnet vars mamma hade fått brevet berättade att det stod bara jag älskar dig. Men kan man verkligen skriva det till någon som man inte känner? Nä, det tycker inte barnen.

”Kan man inte bara skriva hej då, så säger man ju när man ska gå”, säger ett annat barn. Jo, det tycker de andra låter bra. Så avslutar vi vårt brev.

Barnen i Brunnby öppnar sitt brev med spänning.

”Va ett brev! Vem är det ifrån?”

Vi läser brevet tillsammans med barnen, med glädje tar vi oss an uppdraget. Vi tittar på bilden för att få inspiration till vårt uppdrag. Genast vill barnen sätta igång. Först gör vi en saga tillsammans. Barnen är ivriga och pratar i mun på varandra, för att få sin åsikt i sagan. Vi måste stanna upp och göra en struktur för hur vi ska gå vidare så att alla får säga sitt. Fortsättningen blir att barnen lyssnar in varandra och alla får komma till tals. Eftersom intresset är stort bland barnen vill de fortsätta med att göra enskilda sagor.

Denna gång utgår vi från samma mandalas som förut. Vi filmar varje enskilt barn. De kan då själva gå på gång gå tillbaka och lyssna på sin saga. Detta är både lite pirrigt men samtidigt spännande att se sig själv. Berättarformen var den samma som hos Vallmon. Även denna förskola har arbetat med sagoformen tidigare, så barnen känner sig trygga i vad en saga är.

Barnen beslutade sig för att skicka den gemensamma sagan till Vallmon. Här framkom det att brevskrivning var något nytt för dem. Även på denna förskola blev det en livlig diskussion om hur och vad man skriver i ett brev. Efter några veckor får vi ett brev från barnen i Brunnby. Där de har utgått från samma mandala, men det blev ett helt annat innehåll. Vi samtalar om skillnaderna och likheterna i sagorna.

UPPDRAGET

Nu ställs vi inför frågan, hur går vi vidare? Eftersom barnen i Brunnby visade ett stort intresse i sagoberättandet bestämde de sig för att skicka ett nytt uppdrag tillbaka till Vallmon. Uppdraget var att skriva klart en saga utifrån en mandalas som Vallmon har skickat tidigare. Brunnby skriver halva sagan och vill att Vallmon ska skriva färdigt sagan.

Det är spännande med att få brev som innehåller en uppgift, tycker barnen. Jag läste första delen av sagan för dem. Barnen tyckte att sagan var bra. De har inga som helst problem med att skriva klart sagan.

”Det fattas något till sagan”, säger ett barn.

”Jag vet. Bilder. Kan inte vi rita bilder till deras saga så gör Brunnby det med vår?” säger ett annat.

”Hur ska vi göra då?” undrar några barn. Vi pratar och lämnar lite olika förslag till gruppen.

De enas om att vara två och två. Även denna gång skickades det ett brev till Brunnby som då innehåller en färdig saga med tre bilder och ett uppdrag till barnen att rita ytterligare tre bilder.

Barnen i Brunnby är glada att äntligen få höra hela sagan. Den blev riktigt bra tycker barnen. Vi läser vidare i brevet att Vallmon önskar att vi ska rita bilder till deras del av sagan. Här kan läsaren få ta del av sagan.

Sagan om Kristallandet

(med barnens ord)

Det var en gång en kung och en drottning som bodde i ett kristallslott. Det fanns blommor överallt, till och med i håret på drottningen. En dag kom det en ond prinsessa till slottet. Ingen visste om att hon var ond.

Inne på slottet fanns där en damm med grodor och fiskar. De simmade runt i den fina dammen.

Inne på drottningens badrum fanns där klister på väggarna. Alla hjärtans papper fastnade där och drottningen kunde inte komma ut.

En stor ugglan flög in genom ett öppet fönster, och blev tillfångata tagen av drottningen. Drottningen hittade band, ljus, papper och en pinne inne i badrummet. Plötsligt sprang en ekorre över golvet.

Drottningen skrev en lapp. Där stod det:

"Jag behöver hjälp!"

Hon satte fast lappen på ekorrens rygg, med hjälp av bandet. Sedan släppte hon ut ekornen genom fönstret. Ekorren sprang till slottsgården med lappen.

Sedan sprang ekornen till trädgården, där fanns det ett träd med nötter, där sprang ekornen upp. Då kom det en dam och läste lappen på ryggen. Hon läste och sa: "Åh, nej!" Då sprang hon till alla husen i den staden och frågade om de var de som behövde hjälp. Till slut hittade de kristallslottet och dom bara sa:

"Wow!"

När de såg kristallslottet. Sen gick de och knackade på. När de kom in frågade de:

"Är det ni som behöver hjälp?"

Då sa de:

"Ja."

Då gick de in.

De skulle precis äta mat, de sa att det bara var mackor men det blev gryta. Sen när de ätit försökte de hjälpa drottningen som var fast i badrummet. De försökte öppna men det gick inte för det var klister på dörren, så de tänkte vi får aldrig ut henne. Men så fick de lite starkare krafter så de kunde ta bort dörren. Drottningen gick ut från badrummet. Hon fick äta mat, det kunde hon inte när hon satt fast. Då kom den snälla prinsessan in och undrade var har mamma varit?
"Men där är du ju mamma!" sa prinsessan, Hon hade letat i hela staden precis som damen hade gjort."

De gick hem tillsammans till det vanliga slottet som de bodde i för det lyste lite där. Där inne var det stjärnor och ballonger och en spann med rosa tårta som hade smält. De hoppade in i och mumsade i sig tårtan. Snipp snapp snut så var sagan slut!

Matematikresa

I FÖRSKOLAN

SUHAIR AL-HUSSEINAWI OCH ULRIKA JOHANNESSEN,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ LOKETS FÖRSKOLA

BAKGRUND

Hur ser vår förskola ut? Förskolan där vi hade vårt projekt finns i Höganäs kommun. Det är en fristående byggnad med fyra avdelningar och tillhörande trädgård. Vi är två förskollärare som tillsammans med en pedagog till driver projektet Matematikresan. Projektet började med att vi hörde Alma sitta och prata med Rebecka om former. Hon pekade på rektanglar och cirklar i rummet och sade vad de heter. Fler barn satte sig intresserade vid bordet och det blev diskussioner om vilka former de såg. Vi upptäckte att de ofta pratade om detta och intresset var stort. Av erfarenhet vet vi att det gäller att inte förlora det intresse som barnen visar just för stunden. Därför frågade vi dem om de ville lära sig mer om former och det ville de gärna. Det var så här vårt projekt startade. Vår barngrupp på Kaninen består av arton barn i åldrarna fyra till fem år. Eftersom vi har barn i samma åldrar så ger det möjlighet att vi alla arbetar tillsammans och att vi pedagoger skapar förutsättningar för lärande och socialt samspel.

PROJEKTET

Vi introducerade de vanligaste formerna i en samling. Vi ville ta reda på vilka former de känner till. Vi lade ut de olika formerna på golvet och barnen fick turas om att peka på en figur och berätta dess namn. Sedan frågade vi:

”Kan du peka på till exempel rektangel?”

Flera av barnen kunde cirkel, kvadrat kallade de för fyrkant. Några kunde triangel men endast ett fåtal kunde rektangel.

Barnen fick sedan sätta sig vid borden och klippa ut olika former. De skulle skapa sin egen figur med hjälp av cirkel, triangel och rektanglar. Detta gav barnen möjlighet att träna sin finmotorik och konstruera sin egen figur med hjälp av olika redskap. Dessa figurer förskönar vår korridor nu.

Nästa steg var att vi introducerade fler former efter hand som är mer ovanliga som till exempel oval, pentagon och hexagon. En flicka, Alma, frågade en dag i samlingen om vi visste hur en romb ser ut. Ingen av oss, varken barn eller pedagoger visste. Hon visade med händerna hur den ser ut. Sedan googlade vi romb och hittade flera bilder. Barnen ville göra en annan figur med de nya formerna. Tillsammans bestämde vi att det skulle bli ett ansikte av en tallrik, cirkel. Romb, oval, pentagon och hexagon bildade ögon, näsa och mun. Vid några tillfällen fick barnen leta olika former i det rummet vi var. De samarbetade och hittade alla former utom pentagon. Vi gick på promenad och letade former i vår närmiljö, så som skyltar, cykelhjul, fönster och så vidare. Barnen fick ha en Ipad och fotografera formerna de hittade. De hjälptes åt och var ivriga att hitta fler former. Vi pedagoger filmade dem under tiden de letade. Tillbaka på förskolan satt några barn och tittade på bilderna de tagit och samtalade om dem. Vi visade även filmen för dem. Några barn bad vid ett annat tillfälle om att få ha vår Ipad för att fotografera former inomhus. De använde även digitalkameran. De visade sedan sina kompisar och oss pedagoger vad de tagit bilder på.

I år valde vi att ha en julkalender om matematik som engagerade barnen att utforska och upptäcka matematiken i vardagen. Där fanns olika uppgifter som barnen skulle lösa varje dag. Det kunde vara att de med hjälp av sina kroppar, tillsammans med sina kompisar skulle forma triangel, kvadrat, cirkel och rektangel. Några barn tog tag i uppdraget och visade hela gruppen hur de skulle ligga eller stå på golvet för att bilda de olika formerna. Vi pedagoger fotograferade och efteråt visade vi bilder för två barn och intervjuade dem:

Alma: ”Vi lade oss ner och gjorde former. Jag visade hur de skulle ligga och det blev en liten triangel. Vi delade så det blev fyra här, där, där i tre grupper. Vi lade oss ner i grupperna och blev en stor triangel.”

Rebecka: ”Alla barnen fick göra former. Jag tyckte att cirkeln var svårast.”

Alma: ”Jag tyckte cirkeln var lättast för då höll vi bara varandra i handen. Rektangeln var svårast för vi visste inte hur vi skulle göra. Sen lade vi oss två på den korta sidan och fyra på den långa här och här, så blev det en rektangel. Det var roligt att vi fick en ledtråd och sen gjorde former. Jag kunde visa hur de skulle ligga.”

Rebecka: ”Det var roligt att alla fick göra former, alla vi barn.”

Sammanfattning

Vårt projekt kom igång när vi såg att några barn fick en gemensam upplevelse av ett intresse och att fler intresserade sig för det. Vår verksamhet utgår från barnens erfarenhetsvärld, intressen och viljan att söka kunskaper

I matematikprojekt märkte vi att barnen blev engagerade, hade lust och ville utforska och lära sig mer. På ett enkelt och roligt sätt lärde vi oss mer om former. Vi tycker att matematiken är ett viktigt ämne i samhället och vårt engagemang har stor betydelse för hur mycket matematik vår verksamhet innehåller. Matematik har blivit en källa till glädje, gemenskap, nyfikenhet och lust att lära utifrån att barnen visade intresse när vi skapade med former. De var mycket intresserade av att få använda Ipad eller digitalkamera och gå omkring själva och ta bilder. Barnen har tittat på bilderna flera gånger och samtalat om vilka former de hittade, vilket visar att de fått större kunskap. Vi pedagoger filmade vid ett tillfälle när vi var ute och barnen hade en Ipad och fotograferade. Vi pedagoger såg att det var mest cirklar de var intresserade av. Barnen har sett filmen och de gjorde upp planer på vad de ska leta efter nästa gång.

Föräldrar har berättat att deras barn letar former hemma och att de pratar ofta om de olika formernas utseende. De tycker att vi har haft roliga idéer för att lära barnen matematik på ett enkelt sätt. Föräldrarna har kunnat följa vårt projekt dels genom det vi skapat men även genom flera pedagogiska dokumentationer som är tillgängliga för alla att se både på väggar och på vår Facebooksida.

Slutord

Barn lär på oändligt många sätt, både i och utanför förskolan. Deras erfarenheter ligger som en grund för nya erfarenheter. Förskolans uppdrag är att utveckla olika färdigheter hos barnen samt en förståelse för vissa aspekter av omvärlden. De erfarenheter som barnen gör i verksamheten sätter spår i deras medvetande och agerande.

Vi pedagoger ska ge barn förutsättningar att lära sig olika matematiska begrepp redan på förskolan och det ger en bra förberedelse inför skolan. Det handlar om att tolka barns agerande och ha tillit till och förväntningar på att de, med rätt stöd och handledning från vuxna, kan klara av olika saker. Vi tänker att vi i framtiden kommer att hitta nya sätt att utmana barnen så de får lust att lära sig mer om matematik.

När barnen bara leker

– VAD ÄR DET DE GÖR?

MARIA DRUGGE OCH CECILIA COLLIN,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ SOLGLÄNTANS FÖRSKOLA

BAKGRUND

Vi ser att barnen bygger ett torn av klossar. Ett barn placerar en bil högst upp och säger att den vinner.

Vi väljer att observera den fria leken. Vad är det de gör? Den fria leken väljer vi för att få till stånd en mer innehållsrik och lärande lek under de fria stunderna. Genom att vara närvarande, lyssna, dokumentera, analysera och reflektera kan vi som pedagoger tillföra och utmana leken på ett utvecklande sätt.

De ”röda” barnen radar klossar och väljer bilar, vi hör att de säger:

” Klara, färdiga, gå!”

Leken upprepas ofta och är nästan identisk.

De ”rosa” barnen ser ut att experimentera med ett papprör. De provar olika bilar och håller röret i olika vinklar.

Det vi uppfattar som det gemensamma för de båda barngrupperna är bilen.

För oss pedagoger ser det ut som om farten, hastigheten och konstruktionen har en central roll. Vinna verkar också viktigt. Återigen, vad är det de gör?

Med denna fråga som utgångsläge vill vi utmana barnen vidare.

Utmana vidare

RÖDA BARNEN

Eftersom jag ser att barnen leker samma lek gång på gång, väcker det min nyfikenhet. Vad är det de leker? För att ta reda på det börjar jag filma och observera barnen vid flera tillfällen.

Barnen bygger med Kaplastavar i långa rader, väljer ut sina bilar och ställer upp dem bredvid varandra. Man kan också höra orden klara, färdiga, gå. Vid vissa tillfällen bygger barnen annat med Kaplastavarna. Oftast är leken i fönsterkarmen. Leken upprepas.

ÄR DET EN TÄVLING?

Jag gör en dokumentation med några bilder som barnen tar med sig hem för att barnen då kan berätta och reflektera tillsammans med sina föräldrar om vad som händer på bilderna.

Vi tillför nytt material som stora byggklossar, mindre metallbilar och Duploklossar för att utmana barnen vidare i deras lek.

Barnen börjar bygga med de stora klossarna i fönstret, men leken flyttas snabbt ner på golvet där ytan är större. Nu blir byggkonstruktionerna mer varierande. Det ser fortfarande ut som att de bygger banor av olika slag för att köra sina bilar i och på. En del konstruktioner utgör ramen för en bana. En del barn bygger på höjden. Jag uppfattar att tornen, som byggs på höjden, blir någon slags tävling då ett barn säger att bilen vinner när den hamnar på toppen.

ROSA BARNEN

För att utveckla leken bestämmer jag mig för att tillföra mer material. Brädor i olika storlekar, långa, korta, smala och tjocka. Pappror i olika längder varav några delade.

Fyra barn får ta sig an det här materialet medan jag observerar och filmar korta sekvenser.

Två gör snabbt var sin backe av brädbitar, lägger dit rör på slutet och lite småklossar. De slutar att bygga och ser ut att fokusera på bilarna.

”Den röda är snabbaste”, säger en pojke, efter att ha släppt två bilar nerför sin backe.

Den andra pojken släpper tre bilar samtidigt och säger

”Klara, färdiga, gå!”

”Denna är för snabb”, säger en när bilen kör av banan innan den kommit fram till röret.

Två flickor bygger tillsammans. De hjälps åt att bygga med brädor, rör och klossar på bänken. De väljer bilar och den ena flickan kör sin bil i röret. Hon försöker också sätta samman två halva rör till ett helt. Den andra flickan bygger vidare på något som för mig liknar en bana. Det ser ut som om att det är viktigt att banan hänger ihop.

Flickorna kommunicerar kring bygget. De lyfter ena änden av röret och lägger en kloss under. Provar en bil och ser att den kör ner och ut på brädan. En flicka kastar en blick på pojkarna som gjort backar.

”Vi bygger neråt”, säger hon.

Tillsammans plockar de brädorna från bänken och skapar varsin backe. Jag upplever mycket energi. De tar sig an materialet med entusiasm och ser väldigt koncentrerade ut. Jag ser både att de bygger egna byggen och att de samarbetar. Jag ser att de ser varandra.

RÖD/ROSA TILLSAMMANS

Vid olika tillfällen låter vi barn från Röda och Rosa mötas.

Vi låter barnen mötas i ett avskilt rum med material som utmanar till bygg- och billek.

Vid andra tillfällen träffas barnen spontant inne på Rosa avdelningen. Vi ser är att när barnen från Rosa kommer in till Röda avdelningen så tycks de leka ensamlek i grupp. De integrerar lite med varandra samtidigt som egna parallella lekar pågår. Vi ser också något barn som ser ut att inspireras av det äldre barnet, då han tittar och ser ut att efterlikna delar i sitt bygge.

När de träffas på Rosa kan de leka fritt med det de inspireras av och känner lust till. Flera barn leker tillsammans med sina byggen och bilar. Vi ser delat intresse och stor energi i den gemensamma leken.

Uppdrag

ROSA BARNEN

Uppdraget jag ger till två barn är:

”Kan ni bygga så att bilarna kan köra från bänken till hyllan utan att köra på golvet?”

De två pojkarna fem och fyra år gamla (P5 och P4) börjar med de långa brädorna som de lägger tvärsöver. De är båda för korta och läggs undan. Nu börjar de använda kortare och smalare brädor. De får ihop en bana men bilarna kör inte bra.

”Nej nu tar jag undan banan”, säger P4. Vi tar de här.

Han plockar fram Flexitrackbitar. P5 är snabb med att hjälpa till. Tillsammans sätter de ihop en lång bana. En ände i hyllan, den andre änden lägger P5 på bänken så att det liksom blir en hängbro. Den glider av bänken.

”Vi behöver en stark här”, säger P5. Han lägger en tjock, kort bräda på banan. Han lägger flera.

”Nu är det mycket starkare”, säger han.

”Perfekt”, säger P4 och provar banan.

Bilen kör nerför backen och får hjälp uppför.

”Är den perfekt nu?” undrar P5.

P4 kör bilen igen och säger att han vann. Här säger jag:

”STOPP.” Jag ber barnen backa och vi tittar tillsammans på bygget. Jag upplever att pojkarna är nöjda med sitt bygge och de poängterar att banan inte var i golvet, fast nära.

Min nästa fråga till pojkarna är:

”Jag tänker att om vi vill låta andra barn bygga denna bana exakt likadan som ni. Hur kan de göra det?”

”Vi kan visa dem”, säger P4.

”Ja, men om vi inte är med?” undrar jag?

”Vi gör en beskrivning”, säger P5. Han berättar att han behöver papper och pennor. Jag plockar fram det som behövs. P5 får ihop en beskrivning som visar formen på bron och ritar sedan massor med små taggar.

”Jag gör taggar på så vet de att de ska använda flexitracksen”, säger han.

”Man kan ta kort också. Man kan ta kort med Iphonen så kan man visa bilden”, säger P5 sen.

Jag ger honom Iphonen och bygget blir fotograferat. Dagen efter hittar jag några barn i bygget. Jag ser P4 och P5 som dagen innan fått uppdraget. Tillsammans med dem finns fler barn och tillsammans bygger de en bana lik den de gjort dagen innan.

RÖDA BARNEN

Uppdraget som jag ger barnen på Röda är att de ska måla av något av alla deras byggen som jag har dokumenterat under arbetets gång. Vi tittar på de olika bilderna och väljer tillsammans ut någon bild som de är intresserade att måla av.

Engagemanget går igång. Barnen plockar fram pennor och diskussionerna sätter igång. Ett barn säger plötsligt:

”Kan vi inte bygga tornet här bredvid så jag vet vilken färg jag ska ha?”
Tillsammans bygger barnen stapeln som de har valt. De påbörjar sen sin teckning.

Barnen har olika lösningar på hur man kan måla stapeln men är väldigt noga med att färgerna stämmer. De vill att jag ska fotografera deras teckningar och att vi ska sätta upp dem på väggen så att alla ska få se.

Reflektion och analys

I samband med utbildningen och vårt beslut att lägga fokus på barnens fria lek känner vi båda att vi har blivit mer nyfikna på barnens görande.

För att få möjlighet att se vad barnen verkligen gör har vi dokumenterat genom att ta bilder, filma och skriva ner våra reflektioner.

Vi blev inspirerade av den analysform vi använder under utbildningen; bubbelanalys. Då försöker man utgå från barnens intresse och det som de går igång på.

Genom att reflektera tillsammans har vi upptäckt att våra barngrupper har olika fokus fast de i grunden leker med liknande material.

Vi är också mer medvetna om att den fria lekens utmaningar direkt kan kopplas till läroplanen.

" I lekens och det lustfyllda lärandets olika former stimuleras fantasi, inlevelse, kommunikation och förmåga till symboliskt tänkande samt förmåga att samarbeta och lösa problem. Barnet kan i den skapande och gestaltande leken få möjligheter att uttrycka och bearbeta upplevelser, känslor och erfarenheter." (Lpfö, 98/10).

Utifrån att ha analyserat enstaka bilder tagna från den fria leken går vi vidare genom att införa nytt och mer material för att utmana barnen.

Vi upplever att barnen tar sig an materialet med stor energi och nyfikenhet. Vi ser också att de blir en inspirationskälla för övriga barn. Fler leker tillsammans och byggleken breder ut sig i lokalen.

Vårt gemensamma fokus "bilen" har ändrats. Bilen är fortfarande viktig men fokusområdet har ändrats i de båda grupperna.

De Röda barnen tror vi har fokus på vinna eller tävling. Vi har svårt att se vilket. Genom reflektioner med barnen förstår vi att ordens innebörd är olika för oss och barnen.

De Rosa barnen upplever vi har stort fokus på konstruktion. De utmanar sig själva och tillsammans att bygga vidare, annorlunda, långt och så vidare.

Föräldrar som fått reflektera med sina barn är positiva till att blivit involverade.

Olika reflektioner och analyser hjälper oss så att vi nu kanske börjar förstå vad det är barnen gör.

Genom de uppdrag vi gett barnen ser vi andra saker som händer. Barnen får ett tydligt gemensamt fokus och hittar olika förslag/vägar till lösning. Vi ser att barnen "utvecklar självständighet och tillit till sin egen förmåga" Lpfö (2010). De ser stolta ut och vill dela med sig av sitt tänkande och sina strategier.

Nu går vi vidare

Vi märker att vårt fokus på barnens lek med bilar har gjort att just leken kring bilar och konstruktion har blivit mer innehållsrik. Vi ser att barnen inspirerar varandra. De ger varandra förslag och nya lösningar. Många vill beskriva hur de bygger, de hjälper varandra och bjuder in varandra till lek.

För oss pedagoger finns fortfarande möjligheter till att utveckla leken ytterligare till exempel med nytt och annorlunda material. Vi kan tillföra, ta bort och utmana, ifrågasätta och problematisera för att hålla energin vid liv. Vi vill också inspirera till liknande lekar ute för att se vad som händer då.

Vi är också fortfarande nyfikna på hur barnen tänker kring vinna och tävling. Vi försöker hitta ett sidospår där vi kan forska vidare tillsammans kring dessa begrepp.

Bubbelanalysen har för oss blivit ett verktyg där analys, reflektion och hur vi går vidare bildar en pedagogisk dokumentation.

Vi känner att vi vill använda metoden för att få syn på den fria leken och även övrig verksamhet. Detta kan säkert förbättra vårt kvalitetsarbete i förskolan.

En pannkaka vid världens ände

– VÅRT EXEMPEL PÅ ETT SAGOTEMA

JONAS MÜLLER OCH NICKLAS NYMAN,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ PETER LUNDHS FÖRSKOLA

INLEDNING

Bakom detta projekt står Jonas och Nicklas, två förskollärare med olika erfarenhet av arbete i förskola. Vi arbetar på Peter Lundhs förskola som består av tre avdelningar med blandade åldersgrupper med barn från ett till sex år. I denna beskrivning kommer du att få ta del av två avdelningars arbete med sagotema.

Sagotema är något som personalen på hela förskolan enats om utifrån förskolans prioriterade områden som detta år är språk, lärmiljöer, likabehandling, matematik, naturvetenskap och teknik. Under projektets gång kommer vi få in dessa delar på olika sätt. Varför just tema sagor? Jo, för här menar vi att vi kan få in allt. I sagorna är det bara fantasin som sätter gränserna och barnen får verkligen vara drivande i arbetet. På våra två avdelningar tar vi oss an temat på olika sätt. Vi har sedan under arbetets gång försökt mötas och reflektera tillsammans.

Sagotemat tar sin start efter intensiva samtal i barngruppen och enskilda barnintervjuer. Barnen har mycket tankar som de vill få med i projektet.

AVDELNING MÄSTERKATTEN

Barnens intresse på avdelningen varierar. Några tycker att vi ska arbeta med prinsessor, andra med häxor.

”Rödluan”, säger någon och någon annan:

”Nej djur.”

Tillsammans med barnen bestämmer vi att alla barn ska få ta med sig var sin favoritsaga hemifrån.

Engagemanget är stort. Barnen tar med sina sagor och får sitta på en stol och berätta om dem inför hela gruppen. Vilken upplevelse och vad spännande att just jag får visa min saga. Även de små barnen är engagerade. Barnen visar stort intresse för varandras böcker. De lyssnar och ställer frågor. Att sitta stilla och lyssna på när kompisen berättar är viktigt. Efter att barnen berättat så tar vi foto på dessa tillsammans med deras valda bok. Vi filmar dessutom några barn.

Efter att vi hört alla berätta om sin saga har vi omröstning om vilken saga som vi vill arbeta vidare med. Man får inte rösta på sin egen bok. Barnens åsikter varierar. Någon väljer en bok som de tycker är spännande, någon annan en bok som de vet att bästa kompis hade med sig.

”Sagan om världens ände” vinner efter en jämn omröstning.

Vi börjar med att läsa sagan och barnen får höra om en pojke som undrar var världens ände ligger. Han frågar alla han möter om de vet, men ingen kan hjälpa honom, de bara gissar vad de tror. Till sist kommer han till stället där han tycker att världens ände ligger.

Efter sagan funderar vi pedagoger på hur vi ska gå vidare. Vi väljer att fråga de största barnen vart de tror att världens ände ligger? Barnens fantasi flödar och alla har en egen bild av hur det ser ut vid världens ände. Barnen får rita och beskriva. Sen sätter vi upp dokumentationen på väggen. Vi bearbetar teckningarna genom att barnen får berätta för varandra vad de ritat.

Parallellt med arbetet "Vid världens ände" målar barnen en bakgrund till vår temavägg. Vi tillverkar också ett sagobarn som barnen döper till Alex. All dokumentation sätts upp på sagoväggen efterhand.

AVDELNING RÖDLUVAN

Endast stora barn fyra till fem år är med i detta arbete. Barnens intresse för våra sagor varierar med allt från prinsessor till superhjältar eller till "Sagan om Rödluvan". Vi pratar om vilka sagor barnen läser hemma och om hur mycket de läser hemma tillsammans med sina föräldrar. Detta visar sig variera lite, men de flesta blir lästa för innan man ska sova på kvällen. Barnen har tre olika alternativ på sagor att välja bland som vi pedagoger kommit fram till efter enskilda intervjuer med barnen. Vi börjar arbeta med "Sagan om Pannkakan" efter att denna vunnit omröstningen med god marginal över de två andra alternativen; "Sagan om Rödluvan" samt "Alfons och odjuret".

Vårt projekt startar med att barnen målar på två stora papper med grön färg. Vi sätter sedan upp dessa papper på väggen som bakgrund för att och bygga vår saga på. Barnen får sedan skapa sina egna pannkakor utifrån hur de tycker att en pannkaka ser ut. Vi har pratat om vilken form den har och vilken färg. Barnen har också skapat alla de djur som finns i sagan som till exempel Anka Vanka och Grisen.

Vi reflekterar tillsammans med barnen över vad som egentligen händer med pannkakan genom följande frågor:

- Varför vill djuren äta upp den?
- Är det snällt av djuren att vilja äta upp pannkakan?
- Hur känner sig pannkakan?

När vi pratar om dessa frågor kommer vi in på värdegrund och likabehandling. Hur man är mot varandra? Vad är en bra kompis och vad gör en bra kompis?

GEMENSAM REFLEKTION

Vi väljer att träffas båda avdelningarna för att se om det finns något gemensamt i de valda sagorna. Barnen berättar för varandra om sina sagor "Vid världens ände" och "Sagan om pannkakan". Barnen enas efter vissa diskussioner om att vädret var det som var gemensamt:

"Det var soligt och fint."

Barnen vill då göra en sol tillsammans och på denna sol skriver vi också barnens tankar om hur solen är.

Efteråt diskuterar vi avdelningsvis vidare kring detta med väder. Barnen har mycket tankar och kunskap om ämnet. På båda avdelningarna tillverkas sedan moln till sagoväggen.

MÄSTERKATTENS FORTSATTAR ARBETE

Arbetet på Mästerkatten fortsätter. Vi väljer att arbeta med boken ”Var är lilla Annas hund”. Vi samlar barnen och läser boken, gör en bokrecension och efteråt pratar vi med barnen om hur de vill gå vidare. Barnen vill tillverka Anna och Långa farbror. När vi tillverkar figurerna tränar vi matematik. Barnen säger att lilla Anna är liten och Långa farbror är lång. Barnen får i uppdrag att göra olika delar till Långa farbror som vi sedan sätter samman. Barnen är engagerade. Vi tillverkar också två hundkompisar och en hundkoja.

Eftersom sagan tar upp många roliga saker får barnen vara med och bestämma vad de vill göra härnäst. Barnens intresserar sig mycket för rädsor. Några stora barn säger:

”Vi är inte rädda för något alls.”

Vi pratar vidare om detta och tillsammans beslutar vi att barnen ska få rita det som de är rädda för. Barnen beskriver och pratar intensivt om de händelser som ligger bakom deras rädsor.

En pojke berättar:

”Jag är rädd när det åskar för den kommer så snabbt, man vet inte när den kommer. Lite rädd för spindlar, sådana som är lika stora som ett huvud. Sådana finns i Amerika.”

En flicka säger:

”Jag är rädd för monster för det har jag drömt. Monster är farliga. De äter upp mig. Även spindlar. De biter när man är dumma mot dem.”

När alla ritat färdigt och vi har fått upp dokumentationen så samlar vi barnen och de får berätta för sina kompisar om sina rädslor. Efteråt konstaterar vi tillsammans att alla är vi rädda för något och att det är helt okej att vara rädd. Detta konstaterande avslutar höstens temaarbete. Under våren tar vi nya tag.

RÖDLUVANS FORTSATTA ARBETE

Efter barnens reflektioner tillsammans med Mästerkatten väljer vi att prata vidare om väder. Barnen vill då gärna göra moln och skapar sina egna moln. Vi fotograferar och efteråt får barnen kommentera hur de tänkte kring bilderna.

En pojke berättar:

”Det kändes bra. Vi gjorde moln som skulle vara med i vår saga om pannkakan. Var lite klurigt att göra krumelurer på molnen.”

En flicka berättar:

”Det var för vädret och ifall det regnade eller var soligt. Det var roligt.”

Barnen har pratat en del om vilket slut vi ska ha på vår saga. Det har framkommit lite olika förslag på detta. Behöver pannkakan bli uppäten? Lyckas den komma undan? Hoppas den in i en ny saga? Fokus under våren kommer att ligga på att slutföra detta projekt.

Reflektion och analys

Under arbetets gång och vår medverkan i förskolelyftet har vi fått många nya perspektiv. Vi ser idag en förskola i stor förändring där vi hela tiden försöker lära nytt och lära oss olika metoder och strategier. Vi har lärt oss att försöka filma mer då detta synliggör arbetet och gör det lättare då man ska analysera.

Vi har även lärt oss att det är givande att reflektera tillsammans med någon utifrån. Vi har i vårt projekt fått med barnen på ett bra sätt och detta har vi insett är en viktig del för att få verksamheten att utvecklas. Något vi kan utveckla framöver är att få en röd tråd mellan vårt temaarbete till barnens fria lek. Sammanfattningsvis har det varit en givande resa och vi har fått fler verktyg att använda oss av i vårt dagliga arbete.

Några frågor att fundera vidare på:

- Hur visar man upp den pedagogiska dokumentationen på ett bra sätt efter att man filmat och sedan reflekterat?
- Hur skapar vi tid till att reflektera med någon utifrån i den dagliga verksamheten?
- Vad och hur mycket ska barnen få vara med och påverka?

Från bagge

TILL BOKSTAV

EMELIE LINDELL FÖRSKOLLÄRARE PÅ SIÖCRONA FÖRSKOLA,
CECILIA GODE FÖRSKOLLÄRARE PÅ VIPPANS FÖRSKOLA OCH
ANDREA NYMAN FÖRSKOLLÄRARE PÅ NATURGLIMTEN FÖRSKOLA

BAKGRUND

Vi kommer från tre olika förskolor, och arbetar i barngrupper med olika åldrar. Anledningen till att vi valde att arbeta tillsammans var för att öka vår kompetens, utbyta erfarenheter och skapa mer samarbete mellan kommunens pedagoger. Det är två kommunala förskolor och en privat. De två kommunala förskolorna ska bli en gemensam förskola om något år och ville därför ta tillfälle i akt och samarbeta redan nu.

Utifrån vårt arbete tillsammans har vi utbytt erfarenheter med varandra och fått en insyn i hur de andras förskolors pedagogiska dokumentation kan se ut. Vi hade en gemensam startpunkt, utifrån barnens intresse, vilket var temat djur men under processens gång har barnens nyfikenhet riktats åt olika håll. Någon grupp har stannat kvar vid djur medan en annan har fortsatt in på bokstäver och skapande.

SÅ HÄR GICK DET TILL PÅ DE OLIKA FÖRSKOLORNA

Vi kommer här nedan presentera hur de olika processerna har gått tillväga på de olika förskolorna.

FÖRSKOLA ETT

Barnen på avdelningen är ett till tre år gamla. Under promenaden i närmiljön upptäcker barnen ett småkryp. De blir väldigt nyfikna och studerar det länge. Det är en skalbagge vi hittat. När vi går vidare in i

skogen ser vi också en nyckelpiga, gråsugga, mask, gräshoppa och sniglar. Vissa barn vågar ta upp krypen medan vissa observerar på avstånd. Det är blandade känslor hos barnen, några skriker och några har en skräckblandad upplevelse. De ställer frågor och vi undersöker det vi ser. När vi kommer tillbaka till förskolan väljer vi pedagoger att skriva ut bilder på de djur vi upptäckt under promenaden och de sätts upp på vår dokumentationsvägg. Barnen är väldigt nyfikna, de pekar och tittar på småkrypen och samspelar med varandra.

Vi använder oss av lappar och transparenta lådor för att kunna utforska småkrypen. Barnens intresse är densamma och de tittar med stora ögon. Vi observerar hur insekterna ser ut och hur de betar sig. Masken ålar och gräshoppan hoppar. Ett barn ställer sig upp och börjar hoppa direkt "Så här gör den, hopp, hopp, hopp", säger pojken med ett leende.

Vi tar fram vår Ipad eftersom vi laddat ner en app "Video Touch – Insekter". Där finns filmer på riktiga insekter hur de betar och rör sig. Vi tittar hur spindeln gör sitt nät och hur snigeln rör sig.

Vi fortsätter att studera insekterna men använder oss nu istället av overhead, ljusbord och smartboarden. Likheter och skillnader blir tydligare då barnen mer och mer lär sig namnen på insekterna och dess egenskaper. I samlingen sjunger vi om vissa djur och använder oss av rörelser och av gosedjur alternativt bilder för att förstärka insekterna.

Under nästa promenad samlar vi in naturmaterial som vi sedan ska använda till att gestalta insekterna. Barnen får själva välja vilket/vilka djur de vill göra, utifrån deras intresse. Det blir både sniglar, spindlar och igelkottar av det material vi samlat in. Vi erbjuder även befintligt material som redan finns på förskolan som komplement.

Barnens alster visar vi upp i lekhallen under vår höstfest, som är en tradition på förskolan. Då ställer vi i ordning det som skapats och arbetat med under hösten. Föräldrar bjuds in och barnen berättar och visar vad de gjort. Det är väldigt uppskattat av både barn och vuxna.

FÖRSKOLA TVÅ

Innan höstterminen startades upp på den andra förskolan med femårsgruppen tog jag reda på vad de var intresserade av. Sen skickades även en lapp hem med barnen där de fick skriva tillsammans med sina föräldrar vad de ville arbeta med under hösten. Intresset visade sig vara djur och bokstäver. Eftersom barnen ska börja skolan om ett år valde jag att blanda dessa två. Min tanke var även att få in barnens kreativitet då de älskar att måla, rita och skapa. TAKK (tecken som alternativ och kompletterande kommunikation) är även ett hjälpmedel som vi använder på vår förskola så även det kom in i denna process. Det generella temat på förskolan för denna termin är språk så det var även en del som jag ville få in på ett roligt sätt som innehåller bokstäver och djur.

När vi har vår grupp börjar vi med att utforska en bokstav, vi börjar med bokstaven A. Sen diskuterar och pratar barnen tillsammans kring bokstaven. Jag visar hur man tecknar bokstaven A och barnen observerar mig nyfikt och tecknar efter mig.

Sen får barnen tänka ut ett djur som börjar på den bokstaven. Alla barnen tänker och kommer med olika förslag som jag skriver upp på en tavla. Sedan enas de om ett djur och i detta fall blir det djuret Apa. Barnen ritade sen sin egen apa och efter det kommer de tillsammans på en egen saga om apan. Vi sitter i en ring och alla barn får säga vad de kommer på till sagan om de vill. Något barn vill inte berätta och då behöver de inte det utan de lyssnar på de andra barnen och tar del av det.

Ett annat tillfälle när vi har grupp har barnen fått i läxa att ta med sig en sak/leksak som börjar på bokstaven I. Alla barnen berättar en och en om saken de har tagit med sig och innan vi börjar säger ett barn:

”Jag vill inte göra det”, men efter att hon har lyssnat på några barn som berättat vill hon också. Eftersom barnen tröttnade lite på att rita och berätta saga om ett djur gick jag vidare på detta sätt.

Innan vi har sista grupp tillfället har barnen uttryckt att det var länge sedan de ritade ett djur så under vårt sista grupp tillfälle innan jul avslutar vi med bokstaven J och djuret jordekorre. Vad vi kommer att göra under vårterminen ligger i barnens händer och intresse.

FÖRSKOLA TRE

På den tredje förskolan är barnen mellan ett och tre år. Barnen delas in i smågrupper under dagarna, utifrån rådande intresse och ålder. Grupperna är inte fasta utan barnen får efter intresse hoppa mellan grupperna.

Den gruppen som jag är ansvarig är i början på terminen väldigt intresserade av att sortera, alla möjliga sorters saker. Det sorteras pärlor, klossar och Lego, efter färg, storlek och form. Barnens sorterande går över i att sortera in djur efter stora små, två eller fyra ben, köttätare eller gräsätare. Detta är ett intresse som håller i sig länge, barnen leker, tittar på och frågar om djur. Vi frågar barnen om de ville lära sig mer om djur, och svaret blev ett rungande ja.

Alla barnen på avdelningen har alltid lekt mycket med djur, de frågar ofta om vi kan titta på olika djur tillsammans. Vi tycker det är ett bra tillfälle att samarbeta över de olika små grupperna och se vart arbetet tar oss.

I min lilla grupp sitter vi och tittar på de olika leksaksdjuren. Barnen får tillsammans välja ut några saker de vill veta på om djuren, då är det bland annat hur många ben de har och vilket djur som har lång respektive kort svans. Medan barnen sitter och diskuterar dokumenterar jag med foto och anteckningar. Nästa dag har jag skrivit ut dokumentationen och sitter tillsammans med barnen och pratar om och reflekterar om bilder. De berättar vilka djur som har fyra respektive två ben, och vilka djur som har lång respektive kort svans. Efter vi har pratat en stund läser jag upp några av kommentarerna som barnen sa dagen innan. Vi pratar sen om hur de tyckte att det kändes att titta på dokumentationerna, och varför dom tror att vi gör det. Ett av barnen säger då:

”Nu vet jag ju hur många ben giraffen har.”

Jag frågar barnen vad vi ska göra med bilderna, och de tycker att vi ska sätta upp dem på väggen, så de kan titta på dem när de vill.

Vi har sedan tidigare laminerat barnens fötter på golvet. En dag när jag kom in i rummet satt det tre barn på golvet med vars ett djur i handen, och ”gick” på fotspåren. Nyfiket går jag fram och frågar vad barnen gör.

”Här går det en älg”, säger ett av barnen och de andra två barnen säger samma sak med sina djur. Jag frågar om vi ska titta på hur de olika djurens fotspår ser ut, om de ser ut som våra människospår. När vi har tittat på fotspåren vill barnen att djurens spår också ska sitta på golvet, då gör vi så.

ÄLG

När jag ställer frågan om vad barnen vill lära sig mer om nästa gång, säger barnen att djuren måste ha någonstans att bo. Tillsammans tittar vi på en app på surfplattor där man får se de olika djuren i deras hemmiljöer. Barnen letar upp de olika djuren, sen tittar vi tillsammans hur det ser ut där de olika djuren bor. Två av smågrupperna får i uppdrag att bygga några djurs bo. Först sorterar vi upp djuren, vilka som bor i vattnet, i skogen, på en savann och på bondgården. Barnen kommer med förslag på vad det ska finnas i de olika miljöerna, vi går ut tillsammans och samlar på oss material från skogen och havet. Under tiden arbetet pågår väljer några barn att inte medverka, samtidigt som fler blir intresserade och vill vara med.

Föräldrarna har varit delaktiga lite till och från under arbetet med djuren. Föräldrarna har ritat olika djur till barnen, som vi har satt upp på en vägg. Föräldrarna har även hjälpt barnen att med bilder på de djur som barnen har i sin hemmiljö, samt att de tillsammans med barnen tar med en bild på barnets favoritdjur. Dessa bilder har vi också satt upp på väggarna. Barnen står ofta och pratar och berättar om bilderna, vilket verkligen har öppnat upp för diskussioner och kommunikation mellan barnen.

VÅRA TANKAR

Vi dokumenterar för att försöka synliggöra det som äger rum i vår verksamhet, där många intressen och individer verkar. ”Syftet med utvärdering är att få kunskap om hur förskolans kvalitet, det vill säga verksamhetens organisation, innehåll och genomförande kan utvecklas så att varje barn ges bästa möjliga förutsättningar för utveckling och lärande” (Lpfö 98/10, sidan 14). Vi anser att man måste påminna sig själv hela tiden så att man lägger fokus på väsentliga saker, att det är verksamheten som ska utvecklas och utvärderas.

Det är inte individens utveckling som ska vara i centrum. Förskolans dokumentation ska även användas för att synliggöra var barnens intresse ligger och vad barnen gör. Detta är en utmaning för oss som pedagoger. Vi behöver förstå hur viktigt det är med att synliggöra lärandet och att tillsammans med barnen titta på dokumentationerna. Det är först när vi reflekterar tillsammans med barn och kollegor som dokumentationen blir pedagogisk. På förskola 1 finns en dokumentationsvägg som är tillgänglig för barnen. Där kan de se vad vi gjort och reflektera vidare. Barnen har möjlighet att ta ner dokumentationerna för att titta närmre på den. Samtliga dokumentationer sitter uppe på väggen under hela terminen för att synliggöra den röda tråden.

Ett dilemma som ofta dyker upp i förskolan är när barnen inte vill delta i dokumentationen. Dilemmat kan vara om inte pedagogerna är lyhörda för vad barnen vill och inte vill. Barnen har rätt att säga nej till att vara med i dokumentationen. Genom att utgå från ett etiskt perspektiv, utgår man från barns perspektiv. Som exempel från en situation från förskola två där ett barn inte ville vara delaktig i en av aktiviteterna. Sedan kan man se det ur ett annat perspektiv, att det är upp till pedagogerna att göra barnen nyfikna på att vara med. Det är extra viktigt, anser vi, att vara lyhörd och närvarande med de yngsta barnen som inte utvecklat sitt verbala språk.

Johannesen och Sandvik beskriver i *Små barns delaktighet och inflytande - några perspektiv*, 2009, “att ha rätt till delaktighet och inflytande handlar inte om att bestämma. Det handlar om något mer. Det handlar om att alla är en del av en gemenskap där man måste visa respekt och inkludera, oavsett åsikter och inställning.” (sidan 31).

”Det är pedagogerna och barnen som tillsammans ska skapa något. De påpekar även att vi vuxna måste se barnen som kompetenta. Barnen har rätt att ses som personer som kan och vill något.” (sidan 49).

En annan tanke vi har haft är att barn som inte är så aktiva eller inte säger så mycket kanske inte är så passiva som man först kan tro? Hur vet vi vad som försiggår inne i deras huvud? Vi kan bara gå till oss vuxna och se samma beteende. Bara för att vi inte räcker upp handen och pratar betyder det inte att vi inte har många tankar om ämnet i fråga och utvecklas och kanske diskuterar senare med vänner eller kollegor.

När de yngre barnen visar att de inte vill vara med, kan de ofta göra det med "stillhet", som Johannesen och Sandvid (2009) skriver om. Det kan vara att barnet inte svarar, inte visar intresse eller struntar i att utföra aktiviteten. Detta är något som vi ofta märker av, men hur kan vi förstå skillnaden på om barnet protesterar mot aktiviteten eller om barnet är inaktivt, fast hen kanske är helt med på det som händer? Det kanske är så att barnen går hem till sina föräldrar och berättar allt roligt och spännande de har varit med om under dagen, därför är det viktigt att vi har en bra dialog med föräldrarna, så kanske vi får en bättre förståelse för vad barnen tänker och tycker.

UTMANINGEN

På vilket sätt kan våra dokumentationer användas för att utveckla verksamheten?

När vi sitter på planeringsdagen vid terminens start förväntas vi sätta upp mål inför den kommande terminen. Vi ställer oss frågan - hur ska vi kunna göra det så här i början på terminen, när vi inte ens har träffat barngruppen och vet vad de är intresserade av just nu?

Det är något vi har funderat fram och tillbaka på, vi tror att man kanske antingen kan ha planeringsdagen senare på terminen eller att man endast kan sätta upp väldigt övergripande mål för vad man ska jobba med på terminen såsom språk eller värdegrund. Även om många svarar att de sistnämnda är ett bra sätt, varför är det då inte fler som arbetar så?

Det kan vara en utmaning att ta barns perspektiv, att barnens idéer och intresse verkligen synliggörs och tas tillvara på. Att man som pedagog har en förutbestämd bild om hur något ska se ut istället för att se förbi det och göra det som barnen är intresserade för i stunden. Ofta upplever vi att de vuxnas perspektiv dominerar och att barnets röst inte värderas så högt som det ska.

En fråga som vi nog alla ställs inför någon gång är hur ska vi kunna

tillgodose alla barnens intresse och behov? Det kan ofta vara svårt eftersom det kan finnas faktorer som påverkar hur man kan lägga upp verksamheten exempelvis personalbrist, sjukdomar, stora barngrupper. På förskola tre arbetar de mycket med smågrupper där barnen kan välja mellan vad de vill göra. Det kan vara ett sätt att försöka få alla barns intresse tillgodosedda, istället för att hela gruppen ska göra samma saker hela tiden.

Slutord

På den här resan har vi packat vår ryggsäck med många olika tankar och nya erfarenheter.

Vi har fått ut mycket av att arbeta och samarbeta tillsammans mellan förskolorna. Det har gett oss en inblick i varandras verksamheter och kunnat stötta och inspirera. Det som ger oss pedagoger meningsfulla och lärorika tillfällen är att vi aldrig vet vad som komma skall, det gör att vårt arbete med barnen blir utmanade och att vi hela tiden måste reflektera och utvärdera verksamheten som vi har. Vi hade en gemensam startpunkt, djur, som sedan utvecklats åt olika håll.

Vi pedagoger har en tanke med aktiviteten/temat men barnen har, oftast, en helt annan. Det skapar en härlig dynamik mellan barn och pedagog, ge och ta.

De problem och tankar som inte den ena har stött på, har någon annan kanske stött på. Med hjälp av varandra har vi kunnat ge varandra feedback och tips hur vi ska göra i de olika situationerna. Hade vi varit på samma arbetsplats hade vi kanske inte fått lika många olika situationer som vi kunnat reflektera och diskutera kring. Vår största utmaning blir att fortsätta arbetet och utveckla det, samtidigt som man har många "måsten" under dagen. Vi ska försöka inspirera våra kollegor så att vi kan mötas i dokumentationen och utveckla arbetet på bästa sätt.

"Man kan få syn på barnets fokus och intentioner genom att lägga märke till vart barnet riktar blicken, för att inte tala om vilken blick som riktas vart. Eller vart ett ansikte är vänt, alltså vart kroppen kryper. Att resa sig på stolen kan vara ett uttryck för att man har något viktigt att säga, att lyfta armarna kan vara ett besked till en vuxen att man vill bli upplyft. Men det kan lika gärna betyda något annat. Personalen måste se helheten och bedöma alltsammans i relation till det enskilda barnet, relationen och situationen" (Johannesen och Sandvik, Små barns delaktighet och inflytande - några perspektiv, 2009, sidan 51).

Pricken över livet

FRIDA LJUNGSTRÖM, FÖRSKOLLÄRARE PÅ SIÖCRONA FÖRSKOLA OCH
SUSANN GAWLIK, FÖRSKOLLÄRARE PÅ VIPPANS FÖRSKOLA

---

*”En barndom utan böcker, det vore ingen
barndom. Det vore att utestänga från det
förtrollande landet, där man kan hämta
den sällsammaste av all glädje”*

(Astrid Lindgren)

BAKGRUND

*Hösten 2015 började vi både läsa en kurs inom ramen för
förskolelyftet. Eftersom vi skulle arbeta i grupp och då våra förskolor
inom en snar framtid ska flytta ihop valde vi att arbeta tillsammans
redan nu. Vi har båda tidigare arbetat mycket med språk och
sagoböcker och barnen i våra barngrupper är lika gamla, tre till fyra
år. Detta blev våra gemensamma utgångspunkter. Vi bestämde oss
för att välja ut och koncentrera oss på en saga, valet föll på ”Pricken”.
Vi hoppades att denna bok skulle väcka många tankar och frågor att
prata om tillsammans med barnen.*

*För att stärka barns språkutveckling i förskoleåldern har
sagoläsning stor betydelse. Barn är som mest mottagliga för språk i
alla dess former, både att höra språket talas, berättas och läsas, under
denna ålder. Får barnen tidigt ett intresse för ord och bokstäver ger
detta en positiv läs- och skrivutveckling på lång sikt. Genom
sagoläsning lär sig barnen omedvetet språkets form och uppbyggnad,
detta resulterar i ett ökat ordförråd och utveckling av språkförståelse.*

VAD BETYDER "OLIKA"?

Vår erfarenhet är att vissa barn har en livfull fantasi medan andra behöver hjälp att utveckla sin fantasi. Därför läser vi inte bara sagan rätt upp och ner utan visar även bilder genom flanosaga. (Bilder från boken sätts upp på en tavla) .

Med detta vill vi så ett frö i barnens tankar och väcka frågor. Vi delar även upp boken i kapitel för att kunna stanna upp och lyssna in barnens funderingar och resonera vidare kring dem. En fråga som barnen uppmärksammar i boken är:

"Vad betyder olika"? Detta är en stor fråga som barnen inte kan svara på då de inte vet vad ordet betyder. Vi börjar prata om lika och olika och under tiden finner vi att många av barnen har lika strumpor på sig. Vi delar in oss i grupper med de barn som har lika strumpor och de barn som har olika strumpor. Detta väcker ännu mer tankar hos barnen och de ställer sig upp och börjar titta på varandra och någon säger:

"Jag är längre än dig och vi är lika gamla! Vi är lika gamla men vi är olika långa!"

Barnen finner även att de kan dela in sig i grupper efter hårfärg, ögonfärg och färg på kläderna de har på sig. Barnen upptäcker att även att DE har prickar. ALLA har prickar och vissa fler än andra.

DET GÅR BRA ÄNDÅ!

Barnen tycker synd om Pricken för att han inte får gå på kalas eftersom han har prickar. Han är olik sina andra syskon och de är rädda för vad morfar ska tycka. Mamma Kanin är mycket bekymrad och ledsen, och det är även Pricken.

Eftersom vi vill ha fler tankar från barnen och även involvera föräldrarna i vårt projekt skickar vi en läxa hem med barnen. Att få läxa tycker barnen är jätte spännande! Många av barnen har äldre syskon och är väl medvetna om vad läxor är, att det är något man ska göra när man kommer hem och att det är något som man ska skriva eller läsa. Läxan innehåller bilder från samlingen och från boken och det är barnens uppgift att berätta för sina föräldrar vad de föreställer. Vissa barn kommer tillbaka med läxan redan nästa dag. Så exalterade är de! På så sätt blir även föräldrarna involverade i vårt projekt, vilket uppskattas och tas emot med glädje och entusiasm. Läxan resulterar i många citat som skrivs ner av

föräldrarna och som sedan ger liv till ytterligare diskussioner i gruppen. Vi börjar prata om hur det känns att inte få gå på kalas på grund av hur man ser ut. Barnen kommer fram till att det kvittar hur man ser ut och att man ska få gå på kalas ändå! Det finns många olika känslor och många sätt att uttrycka dem på. Mamma Kanin blir ledsen och börjar gråta. Prickens sätt att hantera sina känslor är att rymma bort från sin familj eftersom han tror att detta är det bästa för hans mamma och för honom själv.

Eftersom projektet är ett samarbete mellan två förskolor vill vi att barnen ska få träffas. Detta möte filmar vi. När vi sedan tillsammans tittar på filmen får vi syn på en spännande sak som är värd att undersöka vidare. I filmen är barnen överens om att man kan tvätta bort sina prickar och detta måste vi ju bara prova!

PRICKAR ÄR SMUTS!

”Vi börjar med att fundera över vad en prick är, varför man har prickar och till slut om det går att tvätta bort dem?”

”Tvål och vatten ska man ha”, svarar ett barn. Ett annat barn är övertygat om att tvättmedel är det man ska använda och att det också går bra med mjölk. Dialogen fortsätter.

”Vad är en prick?” säger en vuxen.

”Smuts! Prickar är smuts!” svarar ett barn.

”Varför har man prickar?” undrar den vuxna.

”För att det kommer prickar när man är ute. Och så är det smuts och då läcker det smuts in”, svarar ett annat barnet.

”Kan man tvätta bort dem?” frågar den vuxna.

”Ja, det kan man, med tvättmedel! Och med vatten och med mjölk! Tvål är tvättmedel, och så torkar man bort det. Först tar man papper, sen vatten och sen tvål. Nu har det torkat!” säger barnen.

”Är pricken borta nu?” frågar den vuxne barnen.

”Nästan, jag tar mer tvål! Man måste göra det två gånger. Om man torkar med tre papper så går det bort. Då blir den större och större tills den går bort. Nu tar jag tre papper och då går den på direkten bort. Snart på direkten. Snart!” svarar ett barn.

”Den är ju kvar!” säger den vuxen.

”Snart är den borta! Det går inte...”, svarar barnen.

Barnen inser att det inte går att tvätta bort prickarna och att vi helt enkelt får lära oss att leva med våra prickar och tur är väl det, man får ju gå på kalas ändå!

VÅRA TANKAR...

Vår grundtanke var att läsa samma bok för barn i samma ålder för att kunna jämföra barnens olika tankar och funderingar. När vi sedan jämförde barnens svar och tankar blev vi förvånade över hur lika barnen hade tänkt! När vi hade läst första kapitlet upptäckte vi att barnen fastnade för hur man ser ut och även hur det känns när man inte får följa med på

kalas. Därför valde vi att fördjupa oss i kategorierna likheter/olikheter samt känslor, vilka är viktiga värdegrundsfrågor som vi anser är ständigt aktuella. I slutet av vårt projekt insåg vi tillsammans med barnen att vi kunde dela in oss i oändligt många olika grupper! Följden av våra diskussioner blev insikten om att ingen är den andra lik, trots att vi alla har två ögon, två öron eller till exempel likadana strumpor. Vi är alla unika och ingen är som du. Det enda som är dig likt är ett foto på dig själv och detta ville vi visa genom att använda barnens foton till att göra ett memory.

Vi frågade barnen om de var rädda för att vara olika?

”Nej”, svarade barnen. Vi undrade även om man måste se lika ut?

”Nej! Det går bra ändå, det gick ju bra för Pricken och de hade kalas i slutet av boken”, svarar barnen.

Att samtalsämnet kalas blev så stort för alla barnen väckte först förundran hos oss. Men vid närmare eftertanke i vår analys insåg vi att just kalasfrågan är ett hett ämne bland barnen. I konfliktsituationer hör vi båda ofta:

”Du får inte komma på mitt kalas!”

Att bli bjuden på kalas är väldigt viktigt för barnen eftersom det visar att du är min vän, att jag är ”någon” och att jag betyder något. Detta kan tänkas vara en av de få saker som barn har makt över själva i en värld där det är de vuxna som bestämmer.

Här har barnen inte bara makt att bestämma vem som ska få komma på kalaset utan också över de känslor som detta beslut kan väcka, det vill säga att någon blir ledsen eller glad över att inte bli bjuden/bli bjuden.

Samtal kring ämnet likheter/olikheter fortsatte även efter våra sagosamlingar. Barnen började spontant dela in sig i grupper beroende på vad de tycker om för frukt etc. Vidare var ett återkommande påstående hos barnen att de var helt övertygande om att man kunde tvätta bort sina prickar. Trots att vi som vuxna vet att man inte kan tvätta bort sina prickar med tvål, tvättmedel eller ens med mjölk så lyssnade vi på barnen och blev på så sätt medforskande och undersökande pedagoger tillsammans med dem.

Vi provade alla barnens fläckborttagningsmetoder vilket resulterade i att barnen insåg att vi inte kan tvätta bort våra prickar. Barnens funderingar slutade där och ingen frågade oss vuxna varför det inte gick att tvätta bort prickarna. Barnen var väldigt accepterande och godtog att det helt enkelt bara var så.

En fråga vi som pedagoger har försökt tolka svaret på är frågan:

”Varför har vi prickar?”

Var på ett av barnen svarade

”Det är för att vi lever.”

Detta svar tolkar vi som om barnet menar att det är helt naturligt och ingenting konstigt eftersom vi människor helt enkelt har prickar. Vi trodde att barnen skulle lägga större vikt vid just denna fråga om att vara olik, men allt tyder på att barnen inte funderade så mycket på just detta eftersom slutet på boken var lyckligt.

Avslutningsvis kan vi säga att både vi och barnen tyckte det var roligt att arbeta ihop med en annan förskola. Samarbetet har gett oss mersmak att låta barnen träffas igen och att kanske ha fler gemensamma projekt framöver.

Skelettäventyret

SARA BOSON OCH CAMILLA NORDVALL,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ KLÖVERÄNGENS FÖRSKOLA

INLEDNING

Vi är två förskollärare som arbetar på Klöverängens förskola på avdelningen Fjärilen som är en fyra till femårsavdelning med 22 barn. Klöverängens förskola ligger i Lerberget ett område i Höganäs kommun. Förskolan bygger sin verksamhet på profil hälsa, idrott och värdegrund. Förskolan består av två ett till treårsavdelningar och en fyra till femårsavdelning.

En solig höstförmiddag i Lerbergsskogen ser vi pedagoger en flicka som upptäcker ett skelett. Vi kan både se och höra hur de andra barnen blir nyfikna på skelettet. Det förekommer många utrop som "Titta! Oj vad häftigt!", "Vad är det för skelett?", "Det är hårt, det är alldeles vitt", med mera. Av detta blir barnen sporrade till att fortsätta gå på skelettjakt på förskolans gård samt i närmiljön. Eftersom skelettet verkar vara en spännande drivkraft för barnen blir detta utgångspunkten för projektet och så föds projektet som vi kallar för skelettäventyret. Vi pedagoger bestämmer oss för att barnen ska få möjlighet att tillsammans med oss vuxna undersöka skelettet på olika sätt. För att få syn på vad som fångar barnens intresse och kunna utveckla det vidare använder vi oss av pedagogisk dokumentation. Ett arbetsverktyg som hjälper oss att se och följa lärandeprocesser hos både barn och oss pedagoger.

BAKGRUND

Innan skelettäventyret föds planerar vi pedagoger att barnen ska arbeta om människokroppen på grund av att de ställer många nyfikna frågor kring den. Vi pratar om människokroppen och går till biblioteket för att låna böcker och vi tittar på ett människoskelett. Det mynnar ut i att barnen visar stort intresse för djurskelett. På vår förskola vill vi erbjuda barnen ett arbetssätt där projektet utgår från barnens intressen och frågeställningar. Vår syn är att det blir extra relevant när det är barnens intresse och motivation som styr projekt i förskolan. Vi menar att det är då ett lustfullt lärande sker.

VAD ÄR DET BARNEN GÅR IGÅNG PÅ?

På vår avdelning har vi utedag en gång i veckan och går då till skogen med barngruppen. Vi pedagoger anser att förskolans närmiljö är minst lika betydelsefull som inomhusmiljön och är ett rum för lärande. I skogen har vi planerade aktiviteter med matematiska uppdrag som barnen får utföra i smågrupper men även fri lek där barnen gör andra saker som de brinner för.

En dag när vi befinner oss i skogen med barngruppen får vi pedagoger en känsla av att något spännande är på väg att hända när vi ser en flicka med ett skelett i sin hand och de andra barnen står runt omkring henne. Vi uppmärksammar att barnen är väldigt nyfikna på var skelettet kommer ifrån och hur det kan ha hamnat i skogen. Det spekuleras kring skelettet och några av barnen säger att det kan komma ifrån ett djur som har dött i skogen. Nästa dag i samlingsen får alla barnen i tur och ordning möjlighet att utforska skelettet i en lupp. Vi frågar barnen vad de ser och vad de tror det är för skelett. Barnen svarar:

”Det är en fågel för den har en fjäder på sig.”

”Jag tror också det är en fågel för den ser likadan ut som den jag har där hemma.”

”Jag tror att skelettet är från en giftorm.”

”Jag tror den har tappat två tänder.”

”Jag ser hjärnan, det är sprickor i hjärnan.”

För att förstå och reflektera över barnens svar dokumenterar vi med bilder och skriver ner en del av vad barnen gör, samtalar om och frågar. Efter denna händelse låter vi skelettet vara tillgängligt för barnen så de kan undersöka det vidare med förstoringsglas och lupp. Vi lägger märke till att allt fler barn visar intresse för skelettet och det verkar som att de inspireras och påverkar varandra. Barnen samtalar åter igen om vilket djur skelettet kommer ifrån samt om dess form och utseende.

Under kursens gång har vi pedagoger på kursdagarna belyst och tagit del av varandras dokumentationer och vi har med våra pedagogiska glasögon försökt förstå vad det är barnen är intresserade av. För att vi pedagoger ska förstå vad som fångar och sporrar barnen på vår avdelning börjar vi i arbetslaget med att samtala och analysera öppet om vad vi tror är viktigt för barnen. Vad är det som de ”går igång på” och försöker förstå? Vi skapar en tankekarta där vi strukturerar upp barnens tankar och görande. Tankekartan hjälper oss att synliggöra och urskilja vad som tycks vara barnens tankar kring innehållet respektive vad som är våra tankar. Vi menar att det är viktigt för att vi ska kunna förstå och närma oss barnens perspektiv. Tankekartan ger oss stöd att driva arbetet framåt och vi hittar på så sätt nya vägar i projektet. Våra dokumentationer betyder mycket för hur vi tolkar barnens meningsskapande men är också en hjälp för att förstå oss själva och verksamheten. Våra tolkningar både stödjer och utmanar oss när det gäller att utveckla verksamheten men vi får också syn på det som händer här och nu som är viktigt och måste tas till vara. Om vi inte gör det går vi miste om det som händer i barnens pågående meningsskapande.

Barnen pratar ofta med varandra om skelett och upptäcker att det finns leksaksdinosaurieskelett på förskolan. När vi är i ett grönområde strax utanför förskolan hittar några barn ett skelett i buskarna. Vi tolkar det som att det är djurskelett som intresserar barnen och därför vill vi gå vidare med det. De områden som vi upplever som viktiga för barnen i deras utforskande av skelettet är:

Barnen upptäcker en död fågel

VI ÅTERVÄNDER TILL SKOGEN

Hela barngruppen får i uppdrag att gå på skelettjakt. En av pojkarna upptäcker tillsammans med en pedagog fjädrar och följer spåret som leder fram till en död fågel. Barnet ropar till sina kompisar:

”Titta vad jag har hittat” och de andra barnen kommer springandes i full fart. Barnen diskuterar sinsemellan om varför fågeln är död, var huvudet har tagit vägen, hur länge fågeln har varit död, varför skelettet syns och vad det är för slags fågel. Några barn föreslår att vi ska begrava fågeln i skogen men då säger ett annat barn att vi inte har någon spade med oss och föreslår att vi kan begrava fågeln på förskolan. Barnet får medhåll av de andra barnen och vi tar med fågeln i en påse till förskolan. Strax innan vi går tillbaka till förskolan hittar en flicka mossa som hon vill att fågeln ska ligga på i graven. Vi pedagoger väljer att följa barnen i det som är viktigt för dem och vi vill att barnen ska äga projektet, men samtidigt

är det vi pedagoger som planerar, organiserar och ger förutsättningar för ett lärande. Det är vi vuxna som måste ta hand om de idéer barnen har och omsätta dem till ansvarsfull pedagogik som utmanar dem.

I samlingsdagen efter väljer vi att titta på bilderna vi tagit under skelettjakten i skogen och under tiden dokumenterar vi barnens kommentarer. Inför det här tillfället har vi diskuterat vad vi är ute efter och vi skriver ner barnens svar på frågan: Vad tror ni det är för fågel? Barnen svarar:

”Det kan vara en kaja för att den är svart och så ser man lite skelett, Den är svart och jag ser lite vitt så det kan vara en skata, Det kanske är en korp för den är lite svart och man ser skelettet.” Det som intresserar och fångar barnen är att de kan se fågelns skelett och de spekulerar kring hur länge fågelns huvud har varit död. Vi pratar även om vart fågelns huvud har tagit vägen och ett barn säger: Det kanske är en annan förskola som behövde det medan ett annat barn säger:

”Det kan vara någon från ett museum som ville ha det.”

Vi avslutar med att fråga barnen:

”Hur vill ni fortsätta projektet?” Många av barnen vill att vi ska begrava fågelns huvud. Vi pedagoger ser barnens arbete med den döda fågelns huvud som ett experiment och barnens utmaning blir att fundera över vad som kommer hända med fågelns huvud i graven. Genom att lyssna på barnens reflektioner kring bilderna använder vi oss av barnens tankar som utgångspunkt för hur vi ska gå vidare med projektet. Att använda barnen som reflektionspartners ser vi som en fantastisk hjälp för att förstå vad barnen är nyfikna på. Vi ser ett värde i att bjuda in barnen och tillsammans fundera över nästa steg i arbetet. Barnens egna tankar och frågor blir viktiga och nödvändiga för våra egna tankar och för utvecklingen av projektet.

BARNENS EXPERIMENT

Nästa dag får barnen i uppdrag att tillsammans gräva ner fågelns huvud i jorden. För att samtliga barn ska kunna delta aktivt väljer vi att dela in dem i två grupper, fyraåringar i en grupp och femåringar i en annan grupp. I en grupp med färre barn anser vi att alla kan delta aktivt, att varje barn får möjlighet att göra sig sedd och hörd. Vi bär ut fågelns huvud och barnen får välja en plats där vi kan begrava den. Barnen får fyra spadar och turas om att gräva en djup grop. Under tiden frågar vi barnen vad de tror ska händer med fågelns huvud och hur lång tid det tar innan det blir ett skelett. Kommer fjäderna att försvinna eller vara kvar? Det uppstår en dialog mellan barnen och de säger:

”Man kan se skelettet imorgon, ja eller kanske i övermorgon. Jag tror i övermorgon. Imorgon.”

Barnens hypoteser om fjädrarna är:

”Jag tror att de är kvar, Nej, det tror inte jag, Borta, Trolleri, Eller så har de ramlat längre ner i jorden, det stämmer nog faktiskt.”

Barnen konstaterar att det kommer att bli skelett av fågeln. Innan vi lägger ner fågeln i graven lägger barnen mossa i gropen för de tycker att fågeln ska ha det varmt och gosigt i graven, som de själva kallar gropen. För att komma ihåg var fågeln ligger markerar barnen platsen med ett kors som de själva bygger ihop av två pinnar och en sytråd. Ett barn förklarar att korset betyder att man inte får gräva upp fågeln. Vi dokumenterar genom att filma när barnen gräver ner fågeln.

GRÄVA UPP EN SKATT

Efter tjugofem dagar får barnen i uppdrag att gräva upp fågeln för att se vad som har hänt. Vi väljer att dokumentera genom att filma. Barnen säger att skelettet är en skatt som ska grävas upp och de är alla övertygade om att de kommer att gräva upp ett skelett. Innan spadarna sätts i jorden upptäcker några barn en fjäder som sticker upp från jorden. Barnen gräver och fler fjädrar kommer fram som har lossnat från fågelns vingar. En pojke samlar ihop dem i sin hand och säger:

”Det finns skelett på fjädrarna”, medan ett annat barn säger:

”Maskarna har bitit av fjädrarna för maskarna bor i jorden.”

Ett barn gräver upp ett ovalt skelett och säger att det är fågelns huvud som har kommit tillbaka, vilket den saknade när barnen grävde ner den. Hur kan huvudet ha kommit ner i graven, undrar vi och barnen tror att det är någon form av trolleri och magisk magi.

Något som väcker vår nyfikenhet är att ett barn säger att fågeln har blivit till skelett och skelettet har sedan blivit till fossil. Barnen samlar ihop alla delar av fågeln och lägger det i en hink som vi tar in till förskolan för att titta närmre på vid ett senare tillfälle.

FÖRÄLDRARNAS INFLYTANDE

I våra projekt vill vi få med föräldrarna eftersom vi anser att barnens erfarenheter och upplevelser utanför förskolan också är viktiga. Att ge föräldrarna insyn i projektet handlar om att vi pedagoger tar vara på deras tankar och idéer kring det som barnen gör. På föräldramötet får

föräldrarna diskutera och reflektera med hjälp av vår dokumentation från när barnen hittar skelettet i skogen och ge förslag på hur vi kan gå vidare med projektet. De tycker att det är ett spännande projekt som intresserar barnen men några är oroliga för att vi ska prata om döden. Föräldrarnas förslag på hur vi kan jobba vidare med projektet är till exempel att koppla ihop projektet med hälsa och värdegrund, prata om resten av människokroppen och dess skelett, koppla teori med praktik, fortsätta med tema kroppen och näringslära. Till exempel utforska vad som händer när man äter? Varför händer det? Vad är nyttigt respektive onyttigt? Vid andra kurstillfället får vi ett förslag att låta barnen gräva ner exempelvis en dödmus och sedan gräva upp den efter några veckor för att se vad som har hänt. Vi lyfter detta på föräldramötet och många av föräldrarna ser det som positivt och spinner vidare på det. De ser det som ett intressant experiment för barnen som de gärna vill följa.

Vi bjuder in föräldrarna och gör dem delaktiga i projektet för att visa dem vad barnen gör och låta dem följa projektets gång. Vilket de kan göra genom att ta del av dokumentationerna som ligger på Fronter, vår lärplattform. Under projektet väljer vi pedagoger att mejla en fråga till föräldrarna för att vi vill ha deras och barnens reflektioner kring projektet. Föräldrarna skriver att de anser att det är ett intressant och fascinerande projekt som kan vidgas på många sätt och att det har väckt nya tankar och frågor hos barnen. Hemma pratar barnen ofta om skelett och den döda fågeln och de berättar uppspelt vad de gör på förskolan med fågeln. Föräldrarna säger också att de är glada för att vi pedagoger tar vara på barnens intressen och utgår från det.

Tolkning och analys

Sheridan, Pramling Samuelsson (2010) beskriver hur barnet själv skapar sin kunskap utifrån sina egna erfarenheter och att kunskap skapas i sammanhang och i en dialog. Därför vill vi att barnen i projektet ska få möjlighet att lyssna på och lära av varandra så att de kan koppla egna tankar och erfarenheter till andra barns tankar och erfarenheter. När vi delar in barnen i mindre grupper upplever vi att det blir lättare för oss pedagoger att tillsammans med barnen uppnå dessa intentioner. Under Skelettäventyret blir vi pedagoger mer medvetna om hur betydelsefullt det är att ta vara på barnens intresse och erfarenheter och låta barnen äga projektet. Vi pedagoger har ofta svårt att släppa vår planerade verksamhet och glömmer att ta vara på det som intresserar barnen. Barnen lever här och nu och vi

förstår nu hur viktigt och betydelsefullt det är för dem att vi pedagoger försöker förstå vad det är de "går igång på". Vi ser barnen som rika och kompetenta som har otroligt många kunskaper, vilket vi får ta del av under projektets gång. Att barnens intresse styr projektet bidrar till att de leder in oss pedagoger på nya vägar och att vi aldrig vet var vi hamnar. Vår roll i projektet är att stötta barnen utan att styra och att vara närvarande utan att ta över. Vi förhåller oss passiva i bemärkelsen att vi observerar och dokumenterar för att sedan gemensamt reflektera kring det. För oss är det en stor utmaning att följa barnens spår och våga släppa kontrollen.

Vanligtvis när vi planerar verksamheten lägger vi upp för många mål och konsekvensen av det blir att vi inte hinner med att genomföra allt. Under skelettprojektets gång upplever vi inte detta på grund av att vi följer barnens vägar och detta är något som vi tar med oss i det fortsatta arbetet med barnen. Vi vill poängtera hur viktigt det är att låta projekt få ta tid. Bland vill vi hinna med att göra så mycket som möjligt men vad gynnar det barnens lärande och utveckling? Därför ser vi det som oerhört viktigt att låta projekt följa barnens takt och kunna gå tillbaka och reflektera tillsammans med barnen.

Det som vi kan tyda av barnens skelettäventyr är att de är intresserade av skelett som finns i naturen, det vill säga skelett som kommer från ett dött djur. Trots att barnen begraver den döda fågeln och vill att den ska ligga mjukt på mossa samt gör ett kors så leder det inte in dem till att prata om döden. Vi anser att det kan ha att göra med att skelettet i sig fascinerar barnen och att de tycker att det är häftigt och jättespännande. De tycks ha fokus på endast skelettet och vilket djur det kommer från. Det som vi pedagoger blir nyfikna på är att när barnen gräver upp fågeln så är det ett barn som säger att fågelns huvud har kommit tillbaka. Enligt barnen är det trolleri eller magisk magi att huvudet ligger i jorden tillsammans med skelettet. Vi tänker att det kan bero på att allting inte är självklart för barnen utan det bara händer.

Under projektets gång har vi dokumenterat på flera olika sätt, exempelvis genom att filma och fotografera barnen med Ipaden. Vi ser många fördelar med att använda ny teknik för att dokumentera. De filmade sekvenserna ger oss möjlighet till att gå tillbaka och gå på djupet med vad som händer med barnen eftersom filmen kan spelas upp flera gånger. I detta projekt är det vi pedagoger som filmar och fotograferar, men i fortsättningen tänker vi låta barnen använda Ipaden för att dokumentera. På sås ätt kan vi få syn på det som sker utifrån deras synvinkel. Låt oss avsluta med två citat från vår läroplan:

"Förskolan ska vara ett stöd för familjerna i deras ansvar för barnens fostran, utveckling och växande. Förskolans uppgift innebär att i samarbete med föräldrarna verka för att varje barn får möjlighet att utvecklas efter sina förutsättningar." (Lpfö 98, rev 2010, sidan 5).

"Barn i förskolan ska ges möjlighet att utveckla sin förmåga att kommunicera, dokumentera och förmedla upplevelser, erfarenheter, idéer och tankegångar". (Lpfö 98, rev 2010, sidan 11).

Socialt samspel

I SVINSTIAN

CHRISTINA NILSSON, FÖRSKOLLÄRARE PÅ STINSÄNGENS FÖRSKOLA OCH
JESSICA ÖVERGAARD, FÖRSKOLLÄRARE PÅ STRANDBACKENS FÖRSKOLA

UPPSTART AV PROJEKTET

Vid terminsstart efter sommaruppehåll sneglar vi på barnens lek. Vi vill inte störa, inte vinkla, bara observera. Vi fotograferar, viskar och antecknar. Vad pratar barnen om? Vilket material väljer de? Är alla barnen med i leken? Hur utvecklas leken och hur länge är den intressant?

*Djur, djur, djur. Plastdjuren radas upp på olika sätt. Efter färg?
Form? Storlek?*

”Vi bygger ett stall åt grisarna!” hör vi barnen säga.

*Att bygga stall åt grisarna är den lek som barnen längtar efter
varje dag under ett par veckor. Mammagris, pappagris och
grisbebisarna ska bo där. De mjuka byggklossarna har dock en
frustrerande egenskap, de välter så lätt...*

Ett möjligt projekt börjar ta form.

VI GÅR VIDARE

Tillsammans med barnen tittar vi på bilder på iPaden. Hur ser grisar ut? Vad gör de? Hur bor de? Vi drar slutsatser och frågar barnen:

”Vill ni limma och måla en svinstia tillsammans?” Det vill barnen. De skriker:

”JAAAAA! Då behöver vi en låda!”

Barnen börjar genast planera tillsammans.

”Det ska vara många rum. Det ska vara ett lekrum också!”

”Grisarna vill ligga på torkat gräs. Vi kan gå på promenad och hitta gräs och plocka det. Jag tror nog att vi kan torka det här inne.”

”Var då?” säger ett barn.

”I torkskåpet!” säger en annan.

SKATTJAKT

Våra skattjakter är populära hos barnen, tänk vad spännande det kan vara att leta efter en kartong! Vi tar på oss och går ut på gården, efter förslag från ett barn. Vi kanske kan hitta en låda där? Nä, det var klurigt...

”Jag vet! Vi letar i sopstationen! Kanske hittar vi kartonger i en container?” säger en pedagog.

”Jaa!” säger alla barnen och ställer sig beredda vid grinden.

På plats lyfts barnen upp så att de ser och får välja var sin låda.

PROBLEMLÖSNING I GRUPP

Väl inombus igen, börjar barnen sätta ihop lådorna på olika sätt. Någon är mer drivande än andra.

”Men om vi sätter den där, kan man inte komma in.”

”Nä, den lilla kan inte vara där nere för då välter huset, se.”

När barnen har testat en stund och känner sig nöjda tar vi fram lim och penslar. Engagemanget är tydligt hos alla barn. De arbetar febrilt och de ställs inför ett problem; en av takets sidor vill inte stanna på plats. Den ställer sig upp när barnen släpper taget.

”Kan någon hålla hela tiden, medan limmet torkar?” frågar pedagog.

”Nä, det tar jättelång tid.”

”Kan vi lägga något ovanpå?”

”Ja, det gör vi!. Vi lägger en bok, som fungerar bra som tyngd ovanpå det limmade taket. -Men...tänk om boken fastnar där?” samma barn tänker ut ett annat sätt:

”Vi kanske kan ställa huset opp och ner? Ja, det funkar ju!”

Svinstian har torkat och nu är det dags att måla den. Barnens skattjakt leder oss till målarrummet, där de får välja var sin färgflaska. Blå, röd, grön, gul, lila, rosa och lika många konstnärer färglägger en svinstia som man inte kan bli annat än glad av att titta på!

”Vad är det för färg?” säger ett barn som har uppfattat att färger som blandas blir till en ny färg.

”Kolla, nu blandar jag här!”

PROJEKTET UTVECKLAS

Barnen använder begreppen sugga, galt, griskultingar och svinstia i den fria, icke vuxenstyrda, leken. Nu vill barnen bygga egna grisar som kan flytta in i den färgglada svinstia av kartong. Med iPad hjälp hittar vi grisar som är gjorda av olika material. Barnen tycker att trolldegsgrisarna är finast.

I förskolans kök hittar vi mjöl, salt och olja. Barnen smakar lite, när degen är färdig. Reaktionerna varierar...

”Usch!” eller ”Gott!”

Under gristillverkningen antecknar vi vad barnen säger:

”Det är svårt...”

”Titta på grisens svans!”

”Grisar kan se ut lite hur som helst.”

”Det går bra lite hur som helst!” förmedlar ett barn till bekymrad kompis.

”Den är opp och ner!”

”Så, färdig!”

Bekymmersamma ansiktsuttryck och kommentarer utvecklas till strålande uttryck som signalerar ”jag kan!”

Vid ytterligare ett tillfälle blir iPad ett bra redskap för att snabbt kunna leta fram bilder, när någon frågar:

”Men ska grisarna vara vita? Jag vill måla på min.”

Andra barn lyssnar och smittas av entusiasmen:

”Jag vill måla min gris rosa, med lite rött i.”

”Jag vill som den där, med prickar på, jag vill ha vit och svart!” Barnen bläddrar på iPaden och pekar.

När grisarna torkat (oj, vilken jobbig väntan...!) går vi till målarrummet och hittar olika material att göra knorr, ögon och tryne av. Barnen samtalar:

”Kan vi sätta ögon som tryne?”

”Eller en pärla, kanske?”

”Jag vill ha de största ögonen!”

”Jag vill ha de pyttesmå.”

”Mina och dina ögon är nog lika stora. Nä, mina är mindre.”

”Vad äter grisarna?”

En pedagog svarar med en fråga tillbaka:

”Var kan vi hitta böcker som berättar om grisar?”

”På biblioteket! Ska vi till biblioteket?”

DEN HÄR VÄGEN ÄR OCKSÅ MÖJLIG

Barnen längtar efter att låta grisarna flytta in i svinstian. Medan aktiviteten filmas fyller barnen svinstian med gräset, som vi har torkat i torkskåpet. Försiktigt förs grisarna av trolldag över till sitt nya hem och barnens ögon tindrar. Magiskt...

I leken avgörs hur grisarnas släktskap ser ut; mamma, pappa, barn säger några, andra kommer ihåg sugga, galt och griskulning (stolt pedagog!). Några är kompisar, som leker på svinstians tak och hoppar ner i det mjuka gräset.

Efter en stund går ett av barnen in i rummet bredvid. Har han redan tröttnat? Men bara en liten stund senare är han tillbaka igen och presenterar herr Krokodil! I svinstian? Bland grisarna? Vad gör han?! De andra barnen hänger på direkt och snart är hela krokodilsamlingen på besök, medan pedagogen svettas och blir skakig på videoinspelningshanden. Det här var ju inte tanken, snurrar i huvudet och tänk om alla grisarna blir förstörda? Slutligen vinner modet över ängslan och aktiviteten fortskrider under nervös inspelning...

”Hej, är du min kompis?”

”Ja, vi är kompisar!”

”Titta, Jessica. Min bebisgris är kompis!”

”Här ska krokodilen sova.”

”Är han trött nu?”

”Ja, han är trött och har ont i magen.”

Att lämna förskolans gård är alltid ett spännande moment, ett äventyr. Att ta hand om varandra och hjälpas åt i trafiken är viktigt och lägger tyngd i aktiviteten. Vi planerar tillsammans att gå till biblioteket nästa dag och förväntansfulla barn möter sina föräldrar med glada utrop:

”Mamma, vet du?”

Väl på biblioteket är barnens önskan om att lära sig mer om grisar som bortblåst. Denna fantastiska värld av otaliga sagoböcker fångar barnens intresse och vi låter dem välja var sin bok att låna med till förskolan. Pedagogerna letar upp och lånar faktaböcker om grisar.

Alla lånade böcker, både de barnen valde och faktaböckerna, ställs på hyllor i barnens nivå, tillgängliga för alla. Under de kommande veckorna läggs all fokus på att läsa sagoböckerna. Barnen kommer ofta till oss vuxna och ber om att få en saga uppläst, men de sitter för det mesta och tittar på och pratar om bilderna i böckerna tillsammans med en kompis.

NY FART FRAMÅT

Barnen har fri tillgång till svinstian med torkat gräs och sina grisar. Barnens intresse för detta har dock svalnat. Någon går förbi, tar upp en gris för att titta lite på den för att sen lägga ner den igen. Alla tycker om sina grisar och svinstian de bor i. De har blivit en del av miljön på vår avdelning. De hör till. Alla tittar till dem ibland, men barnen verkar inte riktigt veta hur de ska använda materialet.

Projekt svinstia har hamnat i dvala och vi pedagoger undrar om det

kanske är dags att avsluta här? Har barnen lekt färdigt? Känner de sig nöjda och vill gå vidare till något annat?

Ett barn blir bekymrad då en gris gått sönder. En pedagog tar tillfället i akt och agerar ambulans med sirener. Projektet får plötsligt nytt härligt liv.

Barnen snappar fort upp denna lek och en tid framöver ägnas åt att ta hand om sjuka och skadade grisar. Även dockor och kompisar blir väl omhändertagna i följande dagars olika rollekar.

"Oj, se min gris..."

"Min gris är också sjuk!"

"Pippi är trött nu. Den måste vila lite."

"Titta! Nu är det mjukt för Johan. Han är trött. Och sjuk."

Vi pedagoger upplever att det händer något med dynamiken i gruppen. Det är tydligt att barnen bearbetar förståelsen av vikten av att behandla varandra väl. I leken, men också i vardagssituationer som vid av- och

påklädning i hallen eller vid matbordet tycker vi oss både höra och se hur många av barnen har utvecklat sin förmåga att leva sig in i hur kompisen känner eller vad hen behöver.

Avslutande reflektioner

Utbildning i pedagogisk dokumentation parallellt med "projekt Svinstia" på vår avdelning har gett oss ökad förståelse för att tid är en viktig och ibland avgörande komponent. För att verkligen se vad barnen i en barngrupp har lust med och för att förstå vilka förmågor de har en längtan efter att utveckla behöver vi observera, dokumentera, samtala och reflektera. Att befinna sig nära eller mitt i barnens lek ger oss en god uppfattning om hur barnen tänker och vilka funderingar de har. Detta tar tid i anspråk.

I projektets början var den röda tråden solklar, tyckte vi. Naturkunskap som huvudmål och mycket faktainhämtning. Vi planerade aktiviteter och förberedde i tanken. När svinstian och grisarna var klara, skulle vi gå över till vad grisarna äter och hur de lever. Kanske utvecklas det hela till ett bondgårdstema? Det är då som pedagogerna behöver prioritera att observera, dokumentera, samtala och reflektera. Barnens projekt ledde till fördjupad förståelse för relationer, vänskap, känslor och empati.

På vår förskola är temat just nu värdegrund. Därför avgjorde vi vuxna att projektets skapandesituationer skulle ske i samarbetsform. Vi passade då på att förtydliga begrepp som; samarbete, tillsammans, du kan, vi kan, tycka olika, lyssna på varandra och hjälpa varandra. I slutändan är det ju nog så att detta har färgat hur projektet utvecklades, men vilka vägar vi skulle ta känner vi att barnen har avgjort, vi följde efter dem.

Vissa människor är mer drivande än andra. Så är det också i en barngrupp. Vi upplever att det ofta är de mest drivande barnen som leder våra olika projekt, ofta är det de som visar vilka vägar vi ska gå. Det kan ibland vara svårt att få de tysta eller tillbakadragna barnen att ta plats i dessa sammanhang. Kan förutbestämda lekgrupper vara en god idé? Hur påverkas egentligen ett projekt av att vi som pedagoger bestämmer hur grupperna ska sättas samman? Det hade kanske blivit en helt annan utveckling? Flickor/pojkar, yngre/äldre, drivande/fyllbakadragna, god verbal förmåga/tysta... Många frågor som vi tar med oss i det fortsatta arbetet. En av de viktigaste erfarenheterna är tid, ett projekt måste få ta tid.

Från sångburkar

TILL ROCK´N´ROLL

SUSANNE PETERSSON OCH PIA ANDERSSON,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ VÄSBY FÖRSKOLA.

INLEDNING

Efter sommarledigheten börjar några nya barn, ett till två år att inskolas på avdelningen Ärtan. För att dessa barn ska känna sig välkomna och även känna en gemenskap, en vi-känsla, med de "gamla" barnen, som blir tre år under detta läsår, så vill pedagogerna välja ett projekt som kan passa för hela barngruppen. På avdelningen Blomman har sju femåringar flyttat in. Här finns redan en tanke hos pedagogen om ett möjligt projekt kring sagor och drama. Men barnen vill annorlunda.

ETT SÅNGBURKSPROJEKT TAR SIN BÖRJAN.

*Vi märker att **sång och musik** fångar alla barnen på Ärtan och tankarna om ett sångburksprojekt växer fram. Alla barnen, gamla som nya, får i uppgift att med hjälp av sina föräldrar fundera på en sång de tycker om att sjunga eller lyssna på. De väljer hemma ut en sak som associerar till sången och lägger denna i en burk. Det kan till exempel vara en spindel, elefant eller bil. Barnen tar med sig burken till förskolan där de får presentera den för kamraterna. Snart har alla barnen tagit med sig en burk. Pedagogerna tycker det är roligt att föräldrarna engagerar sig och även barnen verkar stolta över sina burkar.*

VAD HÄNDER I MUSIKRUMMET?

Innan sommaren, då femåringarna besöker avdelningen Blomman, diskuterar jag som pedagog och barnen tillsammans hur vi vill förändra och vad vi vill tillföra i lärmiljöerna. Alla barnen uttrycker att de vill behålla det musikrum som redan finns på Blomman. När vi pratar vidare om just

den lärmiljön framkommer förslag på att tillföra en scen, musikinstrument samt speglar. Då dessa redan finns på förskolan går det efter sommaren snabbt att uppfylla barnens önskningar och komma igång. Alla barnen lockas av rummet och tillbringar mycket tid där. Jag som pedagog blir nyfiken. Vad är det egentligen som lockar och intresserar barnen i musikrummet? Hur ska jag gå tillväga för att ta reda på detta? Efter godkännande från barnen filmar jag dem vid flera tillfällen. Vi samlas allihop och tittar på filmerna via projektorn. Genom att ställa frågor till barnen och lyssna till deras spontana kommentarer kommer det tydligt fram att det är sjunga och dansa till musik som intresserar dem.

”Vi vill bara köra!” uttrycker ett barn det som.

HUR FÅR VI MED BARNEN I SÅNGSAMLINGARNA?

På Ärtan sjunger barnen för fullt. Vi sitter på samlingsmattan alla tillsammans i en ring. Barnen får knacka på burken innan den öppnas. När alla har knackat öppnar barnet burken och alla sjunger sången. Vi fortsätter tills vi har sjungit om sakerna i alla barnens burkar. Barnen applåderar automatiskt varje gång vi har sjungit en sång. Genom att observera barnens kroppsspråk ser vi att de känner sig viktiga när de visar upp sin burk för sina kamrater. Vi sjunger varje dag innan frukten och när vi säger till barnen att vi ska gå och sätta oss på mattan och ta fram burkarna, så går de genast dit och sätter sig. Det händer även under andra delar av dagen att barnen tar till exempel en elefant och börja sjunga på sången ”En elefant balanserade”. Några barn kan helt plötsligt börja knacka på burkar som finns på avdelningen som lekmaterial. De kan även under sångstunden gå iväg och hämta material på andra ställen på avdelningen.

Vi skapar dokumentation med fotografier på burkarna och sakerna, som vi sätter upp på väggen vid mattan. Genom observationer ser vi att barnen går dit och tittar på dokumentationerna och berättar på det sätt de kan om dessa. Detta blir en reflektion för barnen och pedagogerna. Föräldrarna tittar även på dem tillsammans med sina barn.

Genom att filma sångstunderna och sedan reflektera kring dessa får vi pedagoger syn på mer om hur hela samlingen går till. Ibland känns det rörig och som att inte alla barnen är delaktiga. Men när vi ser på filmen upptäcker vi att barnen är aktiva och har fokus på vad som händer i samlingen fast de rör sig runt. Barnen är delaktiga på sitt sätt. De barn som var tysta i början har börjat sjunga mer. Det är till och med de som nu startar sångerna, de vågar mer. Vi ser att också att vi-känslan finns där. Barnen får titta på filmerna och göra sina egna reflektioner. Ett barn skrattar, en annan börjar sjunga. Det är intressant att se deras reaktioner, mimik och kroppsspråk under tiden.

VÄRLDENS BÄSTA LÅT

Under tiden fortsätter barnen på Blomman att dansa. Då det i musikrummet endast finns en bandspelare med ett fåtal skivor är utbudet av låtar begränsat. Dock hittar barnen sina egna favoriter som de önskar få höra om och om igen. De förhandlar med varandra om vems låt som ska spelas och i vilken ordning. För att utmana barnen vidare i deras intresse att uttrycka sig med sång och dans byter vi ut bandspelaren mot en Ipad uppkopplad till högtalare. Utbudet av musik och tillgången till andra låtar blir obegränsat. Barnen har genast nya önskningar. Förslaget att välja ut en låt och presentera den för kamraterna möts med iver.

Några av barnen bestämmer sig direkt för vilken låt de vill presentera medan några funderar ett tag innan de väljer. Vi spelar låtarna och barnen får själv välja om de vill dansa till dem eller bara lyssna. Barnen berättar för varandra varför de valt just den låten:

”Det är världens bästa låt! De sjunger så bra!”

”Jag gillar den för den är snabb!”

”Den är bra att dansa till, man kan dansa fort!”

”Diggilo...i mina gyllene skor... Det är det bästa jag vet!”

”Den har så bra takt!”

”Den är kul att snurra till!”

”De dansar så bra till den i videon!”

När vi pratar om låtarna kommer barnen flera gånger in på diskussioner kring begreppen snabbt och långsamt. De flesta tycker låtarna är bra för att de är snabba. När vi lyssnar igen märker de att låtarna även går långsamt ibland. Barnen enas om att det är bäst när låtarna är lite av båda. Några av barnen fortsätter testa rörelse till snabb och långsam musik själva. De använder sig av den keyboard som finns i musikrummet. Ett barn spelar de olika musikstycken som finns förinspelade i olika hastigheter och de andra barnen rör sig runt i rummet i takt till musiken.

Ett par av pojkarna fascinerar av att snurra och har börjat göra detta till musiken istället för att dansa. De uttrycker önskan om egentid i musikrummet då de kan snurra stort och snabbt utan att störa de andra barnen. Ofta uttrycker barnen en önskan om att få se bilden till musiken som vi spelar på Ipaden, istället för att bara lyssna och dansa.

Ett dilemma uppstår för mig som pedagog. Hur går vi vidare? Det finns så många olika intresseområden att utmana barnen vidare i. Kanske fortsätta med snabbt och långsamt, takt eller snurrandet. Texter- vad handlar låtarna om eller videor- hur uttrycker artisterna sig?

Då barnen turats om att filma när vi dansar till de olika låtarna tänker jag att vi kan titta på dem och reflektera tillsammans. Men barnen är inte

så intresserade och vill helst bara dansa, även till filmerna.

Jag reflekterar och diskuterar med mina kollegor men innan jag funderat färdigt tar projektet en ny vändning av sig själv.

VAD ÄR RAP?

En dag går en av flickorna och nynnarna på en äldre låt. När jag frågar var hon lärt sig den svarar hon att det är en av hennes mammas favoritlåtar. Vi börjar diskutera om föräldrarnas favoritlåtar är annorlunda än vad barnens är. Flera av barnen är osäkra på vad deras föräldrar tycker om för musik. De får i uppdrag att fråga dem. För att barnen inte ska glömma vill de ha små kom-ihåg-lappar med sig hem. Det dröjer inte länge innan barnen kommer tillbaka med lapparna där det nu står namn på låtar och artister som deras föräldrar tycker om. Några av barnen vet redan vad det är för låtar och har hört dem medan andra inte vet alls. Jättespännande, vi måste lyssna!

Flickan som först presenterar sin pappas låt berättar att det är rap.

”Vad är det?” undrar de andra barnen.

”Jag vet inte, det har pappa sagt bara”, svarar hon.

Vi lyssnar på och dansar till låten men ingen kan riktigt tänka vad som menas med att det är rap.

”Vi kan väl fråga föräldrarna!” föreslår ett av barnen.

En pojke och en flicka gör en stor skylt med frågan: Vad är rap? och sätter upp den på ytterdörren. Föräldrarna kan i en ruta skriva sina svar på vad de tror.

Under tiden fortsätter presentationen av föräldrarnas låtval.

”Min pappas låt är inte rap i varje fall, för det är rock’n’roll, det vet jag!” berättar en flicka. Denna låt blir en favorit hos flera av barnen och spelas många gånger.

”Den är cool!”

”Den är bra att trumma till!”

”Den är snabb att dansa till, kul!” uttrycker barnen.

Flera av föräldrarna skriver i samråd med sina barn på skylten. Det visar sig också att ytterligare en förälder gärna lyssnar på rap-låtar och vi får ett par förslag som barnet presenterar för kamraterna. När vi lyssnar på dem och efter att vi läst vad föräldrarna skrivit på skylten kommer barnen fram till att rap är när man pratsjunger till musiken.

Så här långt har vi kommit i projektet nu. Kanske kan vi fortsätta med att göra egna rap-låtar? Och vad skiljer rap från rock’n’roll? Finns det fler musikgenrer att upptäcka? Dansar man på olika sätt till dem? Fortsättning följer på utforskandet i musikens värld...

HUR HÅLLER VI SÅNGSTUNDEN LEVANDE?

Efter ett par månader känner pedagogerna på Ärtan att vissa barn börjar tappa intresset för sångburkarna. De har fortfarande ett stort intresse för musik och sång men hur går vi vidare? Efter att ha reflekterat kring

dokumentationen tänker vi att vi kan utmana barnen vidare med hjälp av sångpåsar med ny rekvisita.

Barnen tycker fortfarande om att sjunga och de går gärna och hämtar rekvisita till sångerna. Sångpåsarna hängs i barnets höjd så att de kan ta dem själva. Under en period använder vi både påsar och burkar i samlingen.

En dag ser jag hur en flicka, 2,5 år tar med sig en yngre pojke och sätter sig på mattan. Hon säger till pojken att sitta kvar och hämtar själv en sångpåse. Det är ”En elefant balanserade”. Flickan sätter fram elefanten och spindeltråden på mattan och under tiden ser hon till att pojken sitter kvar. Hon tillrättavisar honom när hon tycker det behövs. När sakerna är på plats börjar hon sjunga för honom. Pojken sitter hela tiden snällt kvar. När flickan sjungit färdig lägger hon sakerna i påsen igen, hänger upp den och tar en ny. Pojken sitter fortfarande kvar, snällt och lydigt. Denna situation filmar jag och det är meningen att båda barnen ska få titta på filmen. När jag själv reflekterar över filmen ser jag, eller rättare sagt känner jag igen mig själv i flickan när hon sitter tillsammans med den yngre pojken. Vi är verkligen förebilder för dessa barn. Hur snabba är de inte på att snappa upp hur vi agerar. Dessa sångstunder barn emellan upprepas lite då och då.

Efter några dagar ser jag pojken gå själv till mattan och ta fram en sångpåse ”Kalle Anka som satt på en plankan”. Han tar ut plankan, lägger den på mattan och börjar sjunga.

TANKAR KRING NYA UTMANINGAR

Barnens intresse för dans har blivit större, så vi funderar på fler påsar, kanske rörelsepåsar. Några av barnen står framför spegeln och sjunger. Det kanske blir en scen där så småningom. Barnen vill gärna sätta igång bandspelaren och dansa till ”Pippi Långstrump” och liknande sånger. Vi ser att de fortsätter att vara på mattan även när de dansar. Några av barnen tycker om att ta fram instrumenten. Då en dag får vi en inbjudan...

DISCO

En av pojkarna berättar för kamraterna på Blomman att hans tvååriga lillebror, som går på Årtan också tycker om att sjunga och dansa. Jag som vet att även flera av tvååringarna har intresse för detta föreslår att vi kan ordna ett disco för dem. Förslaget tas emot med stor entusiasm och planering börjar.

”Vi måste göra en inbjudan!”

”Vi kan väl spela våra låtar för dem!”

” Vi måste ha fika!” säger barnen.

De planerar och det enda jag måste göra är att skriva ner allt. Uppgifter delas ut och det bestäms vem som ska vara ansvarig för vad under discot. Vi sätter också upp en disco lampa i musikrummet, vilket barnen redan tidigare uttryckt en önskan om. Fyra tvååringar kommer med spänd förväntan till discot och femåringarna berättar noggrant vad som är viktigt att tänka på kring dansen och instrumenten, sådant som de själva upptäckt under projektets gång.

Dansen kan börja! Ett par av de yngre barnen kastar sig genast in i dansen medan ett par är lite mer tveksamma. De tas dock snabbt omhand av de äldre och bjuds med in i dansen. Disco är väldigt uppskattat av alla barnen. Nu väntar barnen på Blomman spänt på en inbjudan till Ärtan då de kan få vara med och lyssna in och dansa till de yngre barnens favoritmusik.

Sammanfattning

Våra projekt kring sång och musik har engagerat och intresserat alla barnen samt stärkt sammanhållningen i våra grupper. Vi tänker att kommunicera via musik kan alla göra oavsett förutsättningar, ålder och erfarenhet. Man kan välja att delta på något sätt; om man vill sjunga, dansa, spela eller kanske bara lyssna. "Jag vill inte sjunga, för jag är inte så van när det är andra, men jag snurrar och dansar gärna!" uttrycker en pojke det som.

Barnen har fått möjlighet att använda sig av och utveckla sitt verbala språk i sången men även ett av sina ickeverbala genom musiken. "Vi får en mer utvecklad kognitiv kapacitet och rikare förmåga att kommunicera ju fler verbala och kroppsliga språk vi behärskar." (Dahlbeck och Westerlund red. 2015, sidan 69).*

I dansen har barnen fått tillfälle att utöka sin kroppsliga kännedom och därmed även sin förmåga till kroppslig kommunikation. Barnen får uppleva hur den egna kroppen relaterar till omgivningen och drar lärdom av detta: "Jag har lärt mig hur jag kan dansa i musikrummet för att inte störa de andra eller slå mig!"

I dessa projekt har vi pedagoger verkligen försökt låta barnen leda. Vi har tagit ett steg tillbaka, lyssnat in barnen och på så sätt fått syn på deras perspektiv av det som pågår i verksamheten. De små barnen har vi inte kunnat fråga vad de är intresserade av, då alla ännu inte har ett verbalt språk utan då har vi fått observera deras kroppsspråk istället.

Processerna har förts framåt av barn och pedagoger tillsammans, bland annat genom den dokumentation som skapats och reflekterats över gemensamt. Det har blivit mer tydligt för oss, hur och på vilket sätt vi under arbetes gång har kunnat utmana barnen vidare i deras utforskande och lärande.

*citat hämtat ur: "Förskola i rörelse och förändring",
Redaktörer Per Dahlbeck och Kristina Westerlund 2015

Vad barnen går igång på

MALIN ALMSTRÖM OCH EWA WICTOR, FÖRSKOLLÄRARE
PÅ REVETS FÖRSKOLA, KARIN JOHNSON OCH CHARLOTTE LILJA,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ HAVETS FÖRSKOLA

INLEDNING

Vi författare arbetar som förskollärare på två olika kommunala förskolor i Jonstorp. Ett av våra fyra gemensamma mål inom Jonstorpsenheten är att arbeta med lärmiljöer (eftersom en stor omorganisation har påbörjats). På en förskola har vi gått från att ha fyra 1-5-årsavdelningar till ett storbarnshus och ett småbarnshus. På den andra förskolan har vi börjat att arbetat mer åldersindelad än innan. Vi fyra arbetar på olika avdelningar med olika åldrar. Utbildningens innehåll är att dokumentera, följa upp, utvärdera och utveckla förskolans kvalitet. Utbildningen har hjälpt oss en bit på väg för att främja en positiv utveckling av omorganisationen och utvecklandet av lärmiljöer. Diskussioner som har förts under kursen har fått oss att bli nyfikna på att se vad det är som egentligen pågår bland barnen och försöka tänka på ett annat sätt än tidigare. Vi har dokumenterat genom foto, film, observationer samt pedagogernas anteckningar.

LÄRMILJÖER

Vi diskuterar vilka svårigheter som finns med att inreda stimulerande lärmiljöer för alla åldrar. Med lärmiljöer menar vi miljöer som inspirerar och lockar till lärande och lek. Syftet är att bygga lärmiljöerna tillsammans med barnen. Hur gör man det? Hur får man barnen att förstå vilka möjligheter som finns? Barnen har mycket erfarenhet och idéer men

ändå inte samma kunskapsbas som vi vuxna. Hur olika blir miljöerna om barnen skapar miljön jämfört med om vi vuxna skapar den? Hur lyssnar vi in vad barnen är intresserade av när de inte pratar? Hur vet vi, som arbetar med de äldre barnen, att de svarar som de vill och inte vad de tror förväntas från oss vuxna?

Nedan följer berättelser från de fyra avdelningarna. Det är inte en fullständig beskrivning av hela hösten utan bara ett axplock.

PÄRLAN 1-2-ÅRSAVDELNING

Det hela börjar med att vi är på studiebesök på en ettårsavdelning i Göteborg för att titta på deras lärmiljöer. Där har de ett rum med en stor bassäng med röda linser. Detta går vi igång på! Vi bestämmer oss för att prova detta. Vi köper en bassäng och linser och observerar vad barnen gör. Vi upptäcker att barnen gillar att ösa och hälla med linserna, dels från en kanna/mugg till en annan, i sandhjulen eller bara rakt ner i bassängen. Ett barn övar och övar för att pricka rätt i sandhjulet. Han visar en enorm glädje när han äntligen lyckas.

Ett annat barn har fullt upp med att plocka bort alla linser en efter en som fastnar i händerna. Vad är det de utforskar? Är det rörelsen/aktionen, ljudet eller när det blir fullt/tomt?

Vi tar på oss ösa/hälla glasögonen och upptäcker att detta gör barnen på många vis, i sandlådan, bland leksaker från backarna och mjölken vid matbordet. Barnen tillför själv nytt material i bassängen till exempel grytor, traktorer och lastbilar, men våra yngsta barn verkar mest intresserade av att ösa och hälla ändå.

Vi vill utveckla ösa och hällandet och tar fram en balja på hjul med vatten. Några barn i taget får stå vid vattenbaljan och utforska. Vissa barn utforskar på många sätt och andra är mer avvaktande. De häller mellan olika kannor, till varandras kannor, från kanna till petflaska, häller högt upp och lågt ner. Ett barn tycks vilja fylla ett hål med vatten utan framgång. Ett annat provar allt han kan och byter material hela tiden och verkar nästan stressad för att hinna utforska allt han vill.

De barn som gärna öser och häller i linserna tror vi ska gilla vattenleken men vi upptäcker att så behöver det inte vara. Är det för att de inte vill bli blöta eller är det själva materialet i sig som fångslar dem? Vissa barn kan stå där hur länge som helst medan andra går ifrån efter bara en liten stund. Vi filmar barnen under vattenleken och dessa filmer tittar vi sen på tillsammans med barnen. Barnen tittar intresserat på filmen och kommenterar vem de ser. Vi pedagoger tittar på filmerna många gånger och ser nya saker hela tiden. Saker som man inte tänker på när man är mitt i det tillsammans med barnen. Till exempel upptäcker vi:

”Titta vad han provar olika saker hela tiden.”

”De två barnen samarbetar ju med att fylla flaskan.”

Under våren kommer vi att fortsätta med detta projekt. Vi har tänkt sätta fram vattenbaljan med material men utan vatten. Vad händer? Leker de med materialet? Hämtar de själva vatten från kranarna?

SNÄCKAN 1-3-ÅRSAVDELNING

Vi vuxna har många diskussioner om vad som fångar våra barns intresse. Vi börjar med att se närmare på innemiljön. Vi kommer fram till att det måste vara både spännande och lustfullt att öppna dörren till avdelningen Snäckan varje dag. Barnen ska kunna komma igång med aktiviteter direkt när de kommer till oss. Vi noterar att Lego är ett gemensamt intresse och därför gör vi en bygg- och konstruktionshörna. Tillsammans med barnen sorterar vi en stor mängd Lego i olika lådor. Responsen blir inte alls som vi vuxna har tänkt oss. Vi pedagoger ser att barnen hela tiden häller ut allt Lego på golvet. Här borde vi ha stannat upp och frågat oss själva vad det är barnen egentligen gör och utforskar när dom häller ut legobitarna gång efter gång.

Parallellt med Legoprojektet ändrar vi miljöer i våra övriga rum. Vi väljer att plocka in en overheadapparat som vi fått från skolan. Vi sätter bara in den utan några tankar alls förutom att vi är intresserade av hur barnen skall reagera. Vi filmar vad som händer. Den spontana glädje vi ser hos barnen när vi sedan tittar på vår dokumentation är intressant. Barnen kan tända och släcka, vilket de tycker är roligt. Barnen kan hålla på med detta under långa stunder. Några barn tänder overheadapparaten och känner på lampan. De konstaterar uttryckligen att den är kall eller varm.

Efter att vi har dokumenterat allt som händer kring overheaden, undrar

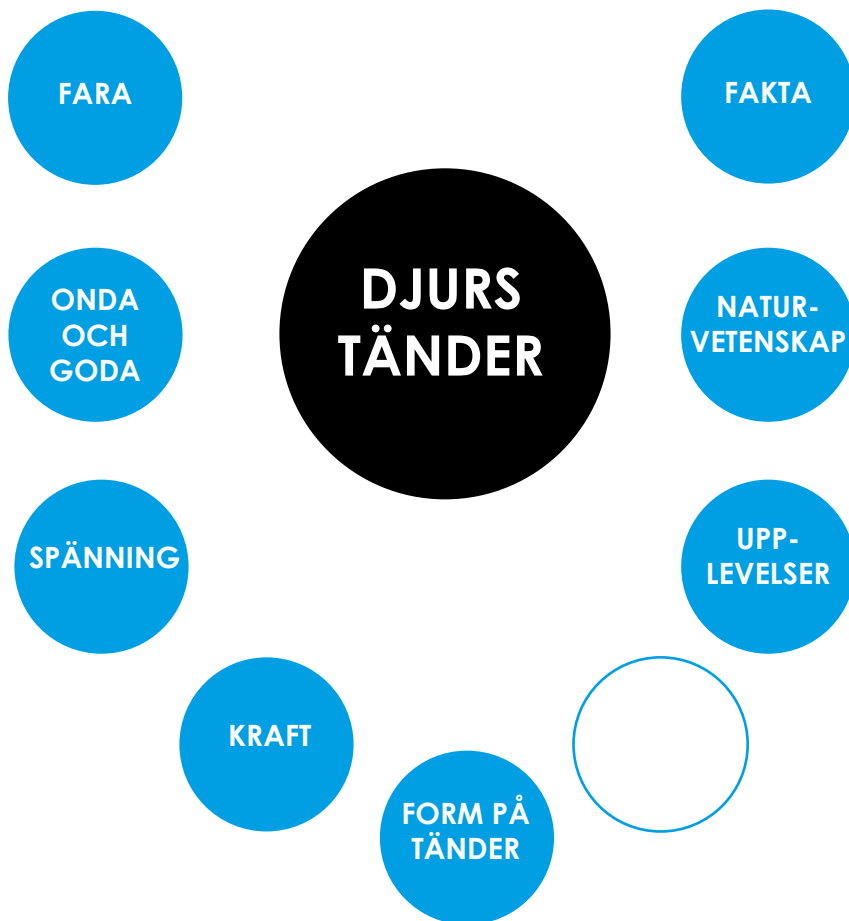
vi speciellt vad som fångar ett av barnen. Hon tittar upprepade gånger in där lampan sitter och skrattar hjärtligt. Det slutar med att vi vuxna lägger oss på knä och kikar in där barnet tittar för att se vad som fångar hennes intresse.

Vi upptäcker då en spegel. Upptäckten gör att vi planerar att sätta upp speglar på väggarna i barnens höjd för att se vad som händer. Overheaden kommer finnas tillgänglig hela tiden. Vi tänker prova att använda apparaten utifrån dess riktiga funktion för att se hur barnen reagerar inför att saker förstoras upp. Nya utmaningar väntar alltså både barn och vuxna. Vi får se vart det leder oss!

TUMLAREN FYRAÅRSDELNING

Vi börjar höstterminen med att byta namn på avdelningen. Två avdelningar ska bli en och därför ska vi döpa den nya avdelningen. Vi enas om namnet Tummlaren och då faller det sig naturligt att fråga barnen vad en tummlare är. (Förskolan heter Havets förskola och undergrupperna heter Musslor, Maneter och Fiskgruppen. Avdelningarna hette tidigare Krabban och Sälen). Detta blir startskottet för höstterminens arbete, vilket vi inte har tänkt från början. Vi skriver ner vad barnen säger och när vi träffas nästa gång tar vi fram en bild på en tummlare och läser upp vad barnen har sagt. Barnen har fler frågor och vi upplever att barnen är intresserade av djur. Ett barn frågar vilket djur som har flest tänder. Vi googlar fram vilket djur det är och spinner vidare med barnen vilket djur som är högst, äldst, snabbast, störst och så vidare. Till nästa träff tar vi fram bilder på dessa djur och laminerar dem. Vi lägger alla bilder på en stor matta där vi brukar samlas. Barnen diskuterar och tar bilderna, ställer sig upp och pratar om och känner på bilderna. På en bild syns vithajens tänder och flera barn känner på tänderna och säger aj flera gånger, tar bort sina händer och känner igen. De skrattar och i fantasin känner de antagligen hur vassa tänderna är. Det blir full aktivitet och vi känner att detta får vi inte tappa. Här har vi något som barnen går igång på.

Efter första träffen på utbildningen blir det tydligt för oss vad vi skall arbeta med. Vi får i uppdrag att undersöka vad barnen är intresserade av och vad barnen går igång på. Vi har ju redan sett vad barnen har gått igång på. Frågan är om det är djur i största allmänhet eller något annat. Vi gör en bubbelanalys där vi börjar med att ha djur i mitten utifrån att det är det gemensamma intresset.

Barnens bubbelanalys.

Vi vuxna tar på oss detektivglasögonen och försöker förstå vad barnen verkligen är intresserade av. Går barnen igång på vithajens tänder? Är det faran och spänningen? Vi frågar barnen om de vill rita ett valfritt djur och kanske även tänder eftersom vi sett ett intresse för detta. Hela barngruppen ritat under stor koncentration. De pratar med varandra och härmar varandra. Vissa rita de djur vi pratat om och några väljer helt andra djur. Många barn ritat tänder och vissa teckningar består endast av tänder. Ofta är vithajens tänder vassa.

Efter hand sätter vi upp djurbilderna på en vägg där vi även samlar barnens teckningar. Vid ett tillfälle samlas vi vid väggen för att ta reda på vad barnen är intresserade av. Vi filmar tillfället och när vi vuxna tittar på filmen i efterhand ser vi ett ganska svalt intresse. Har vi tappat barnens intresse och lust? Frågan tar vi med oss till kursen och vi diskuterar hur vi skall gå vidare. Ett förslag är att försöka återskapa tillfället då barnen verkligen var igång och intresserade och så gör vi. Även detta tillfälle filmar vi eftersom vi upptäckt att vi inte hinner med att anteckna allt vad barnen säger när vi har försökt tidigare. Vi upplever inte alls samma dynamik och entusiasm vid det andra tillfället. När vi däremot tittar på filmen upptäcker vi något annat. Vi får syn på det som var osynligt för oss under själva stunden. Barnen är intresserade, pratar och tittar på bilderna men inte på samma vis som vid första tillfället. Denna gång är det lugnare, det spritter inte i kropparna som det gjorde förra gången. Intresset finns fortfarande kvar men det visar sig på ett annat sätt och för oss vuxna är det viktigt att verkligen se och upptäcka det om vi vill följa barnen. Om vi inte hade fått syn på det hade vi kanske gått vidare eller avslutat temat innan barnen var färdiga med det och vad skickar det för signaler till barnen?

Vi visar filmen för barnen och frågar vad de vill göra. De svarar att de vill rita. Vi funderar över om de svarar så för att vi ritat tidigare eller om de verkligen vill det. Hur vet man det? Syns det först efteråt? Om de inte hade varit intresserade av att rita utan svarar det för att de tror att vi vill det så hade de förmodligen inte ritat under så stor koncentration så länge som de gör. Efter att barnen ritat vid tre olika tillfällen väljer vi vuxna att fråga om de ville göra tänder av lera. Alla barnen vill skapa med lera och de uttrycker både glädje och visar engagemang och långvarig fokusering. Även om vi vuxna har styrt barnen lite så är deras engagemang stort. Kanske är det så att vi vuxna har för bråttom att gå vidare. Vi kanske hade kunnat rita hela hösten.

Hur blir det då med lärmiljön? Vi vuxna har på förhand bestämt vilket rum vi skall utveckla och det blir skapanderummet. När vi märker att barnen är intresserade av djur och djurens tänder tänker vi att vi så småningom skall dra oss in i skapanderummet. Under hösten kommer vi dock aldrig in dit eftersom vi ser sådan iver med tänderna och spinner vidare på det. De gånger som vi ritar och skapar med lera vill i princip alla barn vara med och de väljer själva att sitta vid det stora bordet tillsammans. Skapanderummet som vi tänkte utveckla är ett mindre rum där det får plats ungefär fem barn i taget, så av flera anledningar kommer vi inte att utveckla det rummet.

SJÖSTJÄRNAN 3-5-ÅRSAVDELNING

Många av våra barn visar ett stort intresse för att klä ut sig, dansa och showa och det vill vi ta vara på. I ett av våra rum finns en liten scen så vi bestämmer oss för att inreda ett drama/utklädningsrum.

Vi börjar med att diskutera med barnen om rummet, vad man gör på en scen och hur man kan använda utklädningskläder. De har många tankar och idéer såsom, leka mamma pappa barn, hoppa från scenen, showa, sjunga och dansa samt göra teater.

Ingen vet riktigt hur man gör teater, men däremot vet de flesta hur man showar vilket visar sig bero på att de sett Melodifestivalen. Trots, eller kanske just därför, att barnen inte vet mycket om teater väljer vi att börja med teater och dramaövningar.

Dramaövningarna vi startar med utgår från tecknade bilder som visar olika känslor. Vi skall med mimik och rörelser åskådliggöra olika känslotillstånd. Barnen är väldigt aktiva men vi saknar den riktiga gnistan och glädjen hos dem. Vi går vidare med att försöka oss på att spela teater där utgångspunkten är dels från pedagogerna improvisation, dels från korta animerade filmer. Fortfarande ingen gnista! Varför? De flesta barnen deltar med glädje men går inte riktigt igång. Vi går tillbaka till våra anteckningar från starten och inser att barnens största intresse då hade varit show och dans. Vår tanke om att skapa en miljö för teater tog över det som faktiskt barnen hade talat mest om. Det blir en kullerbytta för oss och vi stoppar oss själva och tittar på vad barnen verkligen visar intresse för.

Vi flyttar ut scenen så den kommer nära vår smartboard sen får barnen bestämma vilka artister vi skall lyssna och se på. De vill stå på scenen och härmna ”sina artister”. Nu blir det fart på diskussionerna om allt från

utförande till kläder och dans. Hasse Anderssons ”Guld och Gröna skogar” är mest omtyckt så det blir den vi jobbar vidare med och lär oss en dans till. Barnen är engagerade och vill skriva till Hasse. Nu väntar vi bara på svaret. Under våren har vi tänkt oss att haka på melodifestivalen och utveckla vår lärmiljö kring scenen.

Rummet där scenen står blir ett tomt och helt blankt rum. Då tar en stor grupp pojkar hand om rummet. De tar in våra bilar och Kapplastavar och utvecklar ett byggande kring bilar och vägar som överraskar och utmanar oss. Här kan man prata om att barnen skapar sin egen lärmiljö. Tomma rum skapar tydligen möjligheter som vi vuxna inte alls räknat med.

Analys

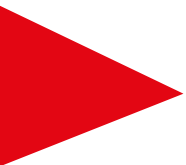
Det pågår redan lärande lek utan att vi pedagoger iscensätter. Det är detta vi ska se, fånga upp och bygga vidare på. Vi pedagoger behöver vara närvarande i barnens lek för att kunna utveckla den. Vi ska vara med i barnens lärandeprocess och fungera som medforskare. Genom att vara nära barnen kan vi se vad de går igång på och utifrån det skapa nyfikenhet och lust. Att studera barnen i deras utforskande ger idéer till ständig utveckling av vår miljö. Detta låter enkelt men i verkligheten är det inte så lätt. Vad är det som hindrar oss från att se vad barnen egentligen är intresserade av? Vi ser till exempel att barnen är intresserade av att släcka och tända lampan, ösa och hålla, men vad är det som fascinerar barnen i själva handlingen?

Under utbildningen har filmdokumentationen visat sig vara oslagbar. När vi i efterhand tittar på filmen får vi syn på händelser vi inte sett eller uppfattat under aktiviteten. I den pedagogiska dokumentationen har detta blivit viktiga upptäckter för att kunna utveckla arbetet.

Vi tror att det är viktigt att stanna upp, våga vila i stunden så att barnen också får möjlighet till det. Då kan vi tillsammans utveckla nyfikenhet och utforskande. Ansvaret vilar helt på pedagogerna och idag behövs det andra färdigheter i arbetet än för bara tio år sen. När vi har tyckt att verksamheten hängt upp sig har vi varit alltför målinriktade och tänkt ”det här måste bli en lärmiljö”. Vi kunde mer ha låtit barnen visa riktningen och det är det vi måste diskutera med våra kolleger för att utveckla vårt arbete och höja kvalitén.

Många pedagogiska diskussioner och en utvecklad pedagogisk dokumentation är vad vi förstått att vi måste ta tag i. Vi behöver också göra reflektionerna med barnen till en naturlig del i den dagliga verksamheten.

Barnen ska alltså visa oss vägen framåt och vi behöver träna oss i att vara när- och härvarande och se vad barnen verkligen går igång på.

Vad är det som får frö att växa?

THOMASIE LINANSKY,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ REVETS FÖRSKOLA

INLEDNING/BAKGRUND

Vi är en förskola med fyra avdelningar med barn i åldrarna ett till fem på varje avdelning. Hela förskolan har haft ett gemensamt tema: Vad är det som får ett frö att växa? Detta tema började på höstterminen och har löpt vidare under vårterminen. Under höstterminen arbetade vi med jord och maskar. Vi på vår förskola är i början av processen att arbeta med pedagogisk dokumentation. I mitt arbetslag diskuterade vi och kom fram till att vi vill börja med att involvera barnen i den pedagogiska dokumentationen. Jag, som har skrivit denna text, heter Thomasie Linansky och arbetar som förskollärare på en av avdelningarna.

PROCESSEN

När vi skulle starta upp temat efter juluppehållet så samlade vi hela barngruppen och tittade på bilder från arbetet under hösten. Detta för att minnas och för att diskutera och komma fram till hur vi ska fortsätta temat. Vi tog fram projektorn och visade bilderna på väggen. Samtidigt som vi pratade pekade jag på bilderna och i skuggan av ljuset intresserade sig barnen för detta fenomen. Det gjorde att det blev ljuset som blev starten på temat. Vi tog fram projektorn vid fler tillfällen och lät barnen undersöka och experimentera med ljus och skuggor. Vid ett tillfälle när vi satt gruppvis och diskuterade upplevelserna och funderingarna som barnen hade, ledde diskussionen oss vidare till att experimentera med ficklampor.

Vi började även göra en skuggteater. I den tillverkade vi figurer och i smågrupper skrev vi våra egna berättelser. Det avslutades med att vi spelade upp sagorna för varandra i en föreställning.

Parallellt med arbetet kring skuggteatern, så började vi arbeta med solen. Vi samlade hela barngruppen och pratade om solen. Utifrån vad som kom fram från den diskussionen började vårt arbete med solen. Vi tittade på filmer och läste i böcker för att lära oss nya saker om solen. Vi skapade solar med eldtungor, en som hänger på väggen och en rund som hänger i taket. Jordklotet Tellus tillkommer och månen runt den. Även stjärnor kommer på plats. Det är ett ämne som engagerar barnen. De har med böcker som vi läser och i leken kommer ämnet upp, även i samtal under dagen lyfts det vilket gör att temat genomsyrar dagarna på förskolan och vi har kommit en bit närmre vårt mål.

På vår gård har vi pallkragar som vi arbetade med i höstas. Vi fick jordgubbsplantor av organisationen Green kidz som vi har haft ett samarbete med under detta tema. Barnen fick användning av sina kunskaper vad är det som behövs för att någonting ska växa? Barnen har lärt sig att det är vatten, jord, ljus och värme. Vi kände och tittade i jorden och så tittade vi i regnmätaren. Vi kom fram till att vi inte behövde vattna utan vi kunde gräva ned jordgubbsplantorna direkt. Vi skulle hålla koll på plantorna och i så fall vattna följande dag.

Vi hade en gemensam samling där vi diskuterade om fröer och om att så. Barnen kom fram till att vi skulle ta äpplekärnor och tomatkärnor från förskolan och två mjölkkartonger hemifrån. Vi skulle plantera dem i jord och ställa dem ljust. Vid nästa fruktstund började vi samla äpplekärnor och vid lunchen som vid nästa tillfälle hade tomater på grönsaksfatet, plockade vi kärnor och lade på tork. När barnen tagit med kartongerna hemifrån så började vi plantera. När det hade gått en liten tid samlades vi i grupper för att se vad som har hänt i kartongerna. Barnen fick dokumentera och diskutera vad det var som hade hänt.

Det vi har tänkt arbeta vidare med är att följa och dokumentera sådden inomhus. Vi ska också börja så utomhus i pallkragarna och som så småningom kan leda till en skördefest för hela förskolan.

INVOLVERA FÖRÄLDRAR

Vi har velat att föräldrarna ska bli involverade i detta tema. Vi lät föräldrarna intervjua/prata med sina barn om vad de har lärt sig om solen och rymden och sedan mejla oss svaren. De skulle skicka med sina barn två mjölkkartonger. Sedan ska de sköta plantorna som de kommer få hemskickade och i augusti/september skicka bild till oss och berätta hur det har gått.

PEDAGOGISK DOKUMENTATION

I arbetet med barnen i den pedagogiska dokumentationen har vi samlats i helgrupp och även i mindre grupper. I den stora gruppen så möjliggjorde det att fler kunde ta del av varandras tankar och kunskaper och i den mindre gruppen blev det mer talutrymme för var och en. Att vi har fått tillgång till mer teknisk utrustning har också underlättat arbetet i den pedagogiska dokumentationen samt tillgång till flera Ipad och en tv på avdelningen. Barnen har även själv tagit bilder på växtprocessen med iPad för att kunna följa och diskutera förloppet med fröna.

Reflektion/analys

När vi började denna resa med att arbeta med pedagogisk dokumentation tillsammans med barnen, visste vi inte hur det kom att bli och vad vi hade att vänta oss. Men det har varit ett givande och utvecklande arbete både för barnen och för oss pedagoger. Det som vi har upptäckt och frågat oss under vägen och som vi kommer att få arbeta vidare med för att få svar och vidare insikt är följande: Hur gör man för att få med alla barnen i diskussionerna? Beror det på frågorna? Beror det på ovana för barnen att kunna reflektera både bakåt och framåt inom temat? Är det knutit till personlighet? Behövs det bara tid för att känna in och iakttä för att sedan ha mod att våga delta?

Vi kände när vi hade hela gruppen tillsammans att inte alla var med i diskussionerna. Även om fler och fler under terminen blivit delaktiga. Detta gjorde att vi också använde oss av smågrupper. Men även i detta forum så var inte alla delaktiga. Men för att alla skulle få fram sina tankar på något sätt så involverade vi föräldrarna och bad dem prata med sina barn för att få fram deras tankar och kunskaper om ämnet. Tyvärr så brast det för alla har inte svarat, men över hälften har lämnat in svar. Det är från barn i olika åldrar, alla har tagit till sig något. Detta gjorde att vi hade ett underlag som vi kunde diskutera vidare med barnen, för att utveckla temat.

Vi har också blivit mer lyhörda och öppna för att fånga in ämnet under tider när man inte aktivt arbetar med temat. Vi har kunnat se lärprocesser under hela dagen och tagit tillvara på barnens funderingar och bollat tillbaka dem när man arbetat med sitt temaarbete. Vi pedagoger kan utveckla detta inför kommande projekt, att vi ser till att lärmiljöerna är ännu mer anpassat efter temat både på avdelningen och i utemiljön. Att man utvecklar och förändrar allt eftersom temat fortlöper.

Jag tror det krävs tid och träning för att få fler barn att delta naturligt i den pedagogiska dokumentationen. Till hösten kommer vi att fortsätta arbeta med den pedagogiska dokumentationen med barnen och att vi pedagoger också kommer igång. Detta för att få mer djup i reflektionerna.

Det har varit ett projekt som har tagit sig många olika vägar men det har varit ett lärorikt och intressant tema som har engagerat barnen och oss pedagoger. Vi har haft målet klart för oss, att kunna svara på frågan: Vad är det som får ett frö att växa? Men vägen dit har varit lite krokig med en hel del avstickare. Detta på grund av att vi har följt barnen och deras intresse, men när vi har följt och avslutat något har vi styrt upp det på huvudvägen igen för att komma vidare och närmre vårt mål.

Är starkt tungt?

CAMILLA BENGTSOON OCH THERESE ERIKSSON,
FÖRSKOLLÄRARE PÅ VIKENS RY FÖRSKOLA

INLEDNING

Varmt välkomna till oss på Vikens Ry förskola i Viken!

Ni ska få följa med på en undersökningsresa som vi gjort tillsammans med barnen under hösten och framåt.

Det hela börjar med en sommaruppgift som barnen får med sig innan sommaren. Uppgiften består av att tillsammans med sina föräldrar dokumentera en plats som betyder mycket för dem.

När barnen kommer tillbaka efter sommarlovet har de med sig sina minnen till förskolan.

Det minnet som vi nu ska följa utspelar sig på en lekplats inte så långt från förskolan. Gruppen består av fjorton barn som är mellan fyra och fem år.

Pedagogiken på förskolan är inspirerad av Reggio Emilia filosofin. Detta innebär att vi använder oss av ett arbetssätt som bland annat bygger på reflektion, återberättande och återkoppling. Genom att jobba på detta sätt synliggör vi processen för barnen, föräldrarna och pedagogerna.

Vi som tar med er på denna resa heter Camilla Bengtsson och Therese Eriksson och arbetar som förskollärare på förskolan.

PROJEKTET

Syftet med projektet är att kunna förstå vad barnen försöker förstå genom sitt eget undersökande, samt få syn på hur vi som pedagoger kan utmana barnen.

LEKPLATSEN

Idag är vi på väg till en lekplats i vår närmiljö i Viken. Lekplatsen ligger i ett bostadsområde med bara villor. När barnen får syn på lekplatsen springer de genast dit och börjar leka. På lekplatsen finns en snurrplatta, en gunga, en studsatta och en gungbräda.

I ett ögonblick fångar vi upp en lärprocess som barnen är i. De gungar flera stycken på gungbrädan. Fem pojkar på ena sidan och fyra flickor på andra sidan. Flickorna försöker tynga ner brädan på sin sida, men lyckas inte. Då frågar en pedagog om hon får sitta med flickorna. Hon får gensvar direkt och sätter sig på brädan. Brädan väger tyngst där flickorna sitter. Pojkarna försöker med alla medel att tynga ner brädan på sin sida. Någon hoppar på brädan och någon hänger på den, men lyckas inte tynga ner sin sida. Hela processen filmas och fotas.

REFLEKTION TILLSAMMANS MED BARNEN

Filmen visas sedan för barnen på vår Smartboard. Frågan vi ställer är

”Vad hände på gungbrädan?” Vi tittar på filmen en gång och barnen uttrycker:

”Det var orättvist för Tarja väger ju mer.”

”Men om jag hade varit med så hade vi ändå varit tyngst för jag är stark”, säger Felicia och visar musklerna. (Felicia var inte med när vi var på lekplatsen).

Vi ser filmen en gång till och ställer en ny fråga: ”På vilket sätt försöker pojkarna få sidan tyngre?”

”Ja, jag hänger ner på brädan”, säger en pojke.

”Och jag försöker hoppa med fart”, säger en annan.

”Hur går vi vidare för att se vilka som väger tyngst?” undrar vi.

”Vi går tillbaka och så får Felicia vara med för då är vi fem och fem”, säger Jacob.

”Vi kan också väga oss”, säger Moa.

Tillsammans med kollegorna lyfter vi frågan: ”Vad är det barnen försöker förstå?” Barnen försöker förstå jämvikt/jämföra och så är det tävling i leken. Vi bestämmer att vi skall gå vidare med att låta barnen tävla i dragkamp med rep. Vi kommer också att gå till vår lekplats för att se vad som händer med barnens lärande kopplat till gungbrädan. Fem flickor mot fem pojkar. Vem är tyngst/starkast?

DRAGKAMP

Dragkampen håller vi i Vikenskolans gymnastiksal. Barnen säger själva att nu är det flickorna mot pojkarna och tävlingen kan börja. Det är fem

flickor och fem pojkar.

”Ett, två tre...”, dragkampen är igång. Flickorna vinner första tävlingen och blir glada och studsar och viftar med armarna i luften.

Vi genomför sex dragkamper och flickorna vinner fem av sex. Mitt i tävlingen ser en pojke att flickorna är barfota och ber de andra pojkarna ta av sig strumporna för att prova den tekniken. Sista dragkampen fyller pojkarna på med tre pojkar till och de vinner.

Inne i omklädningsrummet hör Camilla en pojke prata med de andra pojkarna.

”Nästa gång måste jag äta mer mat”, säger han.

Vi väljer att filma allt med medgivande från barnen. När vi kommer hem ger vi föräldrarna information om vad vi har arbetat med.

VAD HÄNDE MED DRAGKAMPEN?

Vi ser på filmen och låter barnen reflektera över vad som hände under dragkampen.

”Vi vann flera gånger”, säger en av flickorna med glädje.

”Är det viktigt att vinna?” frågar vi.

”Nej, det viktigaste är att man kämpar”, säger en pojke som också berättar att han och hans pappa har diskuterat detta hemma.

”Hur tror ni flickorna vann?” frågar vi barnen.

En av flickorna ställer sig upp och lutar sig bakåt och visar hur de stod.

TILLBAKA TILL GUNGBRÄDAN/UTMANING JÄMVIKT

Barnen har själva bestämt att vi skall gå tillbaka till lekplatsen och se vem som väger mest. Dagen innan väger vi alla barnen, pojkarna väger 97 kilo och flickorna väger 100 kilo.

När vi kommer till lekplatsen springer barnen direkt till gungbrädan.

Alla barnen sitter på och gungbrädan går ner i marken på pojkarnas sida.

”Ja, vi vann”, skriker en pojke.

”Men vad hände, ni är ju lättare än flickorna enligt vågen. Hur tror ni det gick till?” frågar Camilla.

”Jag vet, våra kläder väger mer”, säger en pojke.

Tarja och Camilla tar fram petflaskor som är fyllda med vatten. Vi ger flickorna varsin flaska och frågar dem vad de tror ska hända nu.

”Vi kommer väga lika mycket”, säger en flicka.

Brädan börjar lyftas på pojkarnas sida men de väger fortfarande mer.

”Nu provar vi att sätta lättaste pojken och flickan innerst och tyngsta flickan och pojken ytterst”, säger Camilla.

Vi tar fram pappret där vi skrev ner alla barnens vikt. Vi hjälper till att placera barnen.

”Vad händer nu?” frågar Tarja och Camilla.

”Vi har jämvikt. Nu når jag inte ner med mina fötter”, säger en pojke.

Barnen ser glada ut och fortsätter leka med gungbrädan.

REFLEKTION/JÄMVIKT

Vi ser på bilderna tillsammans med barnen.

”Vi pojkar vann...”

”Men våra kläder vägde nog mer än flickornas.”

”Sen fick flickorna hålla i flaskorna för att se om de kunde bli tyngre med dem.”

”Blev flickorna tyngre?”

”Lite...”

”Men våra kläder vägde nog mer.”

”Jämvikt? Vad är det?”

”Det är när det är rakt...” (Visar med händerna ett rakt streck vågrätt.)

”Det skall väga lika mycket.”

”Hur gjorde vi för att det skulle bli jämvikt?”

”Vi satte tyngst ytterst...”

”Inte yngst är tyngst...” (Skrattar)

”Lättast innerst.”

”Då blev det jämvikt, för jag nådde inte ner med mina fötter.”

”Finns det något annat sätt att prova jämvikt på?”

”Ja, där borta”, säger ett barn och pekar på vår våg med två vågskålar.

”Där har vi fått jämvikt många gånger.”

”Ja, det fick jag idag på morgonen, eller hur Camilla?”

”Ja, innan vi åt frukost provade du jämvikt.”

DRAGKAMP/TEKNIK/TYNGD/TÄVLING

Idag har vi bestämt att vi ska ha dragkamp inomhus på avdelningen. Vi förbereder miljön för att det skall bli plats, under tiden börjar barnen ta av sig strumporna.

”Varför tar ni av er strumporna?” frågar Camilla.

”Men vi vet att vi får bättre grepp då”, säger en pojke. (teknik)

”Skall vi ta flickorna mot pojkarna igen?” frågar Camilla.

”Jaa...” säger barnen.

”Skall vi se om tungt är starkt?” (tyngd)

”Ja...”

Nu vet vi att pojkarna väger mindre än flickorna. Dragkampen börjar och pojkarna vinner direkt och blir glada.

”Är tungt starkt?” frågar Camilla.

”Nej!” svarar barnen.

Barnen har dragkamp flera gånger och vi ser att det är lustfyllt.

Avslutning och analys

Vi har på ett roligt sätt få ta del av hur barnen har tänkt, undrat och funderat kring det här med tyngd i förhållande till styrka.

Vi har utgått från barnens intresse och deras frågor.

Reggio Emilias pedagogiska ledare Carlina Rinaldi menar att man måste ge barnen, men också pedagogerna möjlighet att re-visit (återbesöka), re-see (återse, se igen), och re-listen (åter/omlyssna). Detta ger i sin tur möjlighet att lära på ett nytt sätt, re-learning (omlära), och att förstå på ett nytt sätt, re-interpretation (omanalysera, tolka på nytt). I barngruppen får det enskilda barnet inte bara möjlighet att själv uttrycka samma sak på olika sätt, utan får också möjlighet att se andra barns lösningar i olika uttrycksformer. Carlina Rinaldi talar om berikandet av multipla tolkningar och synsätt. Detta arbetsätt visar på ett sätt som vi använder oss av på Vikens Ry.

Barnens tankar: Om kostens betydelse och vad man behöver äta för att bli stark. Barnen har under resans gång lärt sig olika sätt att testa sina teorier. Först om jämvikt och sedan om man måste vara tung för att vara stark. De har fått möjlighet att prova, upptäcka, reflektera upprepade gånger. Barnen uppskattade dragkampen, tävlandet som det roligaste.

Föräldrarnas tankar: Vi lät föräldrarna få möjlighet att ta del av projektet genom att vi skickade hem delar av materialet tillsammans med några frågor som vi bad om återkoppling på. Vi fick de mest fantastiska svar och det var många föräldrar som blev förundrade över barnens förmåga att förklara begrepp som: tung, jämvikt, tävla, teknik och taktik. Hemma pratade även barnen om att det viktigaste var att kämpa, inte vinna.

Pedagogernas tankar: Vi som pedagoger har förstått vikten av hur viktiga vi är och att vi provar nya vägar när det gäller läroprocesser. För barnen är det viktigt att få göra för att lära sig och att det är lustfyllt.

HUR GÅR VI VIDARE?

Vi kommer att ta in mera material i lärmiljön för fortsatt utforskande.

Hur kan detta utveckla verksamheten?

Vi kommer delge våra kolleger information om hur man kan öka föräldrarnas inflytande. Genom att skicka hem en del av materialet för samtal i familjerna så öppnar det upp för insyn i vår verksamhet och vi får ökade kunskaper om barnens läroprocesser.

Avslutning

Det enda vi kan veta om framtiden är att det inte kommer att se ut som idag. Med den insikten blir det svårt att möta framtiden utan ett konstruktionistiskt förhållningssätt, eftersom ”detta möjliggör en fortlöpande medveten förändring av den egna praktiken” (Lenz Taguchi, Varför pedagogisk dokumentation, 2013).

Vår upplevelse är dock att båda teorierna som beskrivits i inledningen har plats i förskolans praktik men förutsätter ett medvetet förhållningssätt.

De barn som börjar i vår förskola 2016 som ettåringar kommer att ta studenten år 2034, en hisnande tanke! Vad kommer de att minnas från sin förskoletid? Kommer de ihåg vuxna som fanns nära och hade tid att sitta ner och leka, utforska, samtala och bara vara? Efter den avslutade utbildningen och efter att få ha tagit del av alla gruppernas redovisningar av sina projekt är vi övertygade om att barnen som deltagit kommer att ha goda och härliga minnen av att ha varit delaktiga och lyssnade på.

Vi är i barnens här och nu. Barnen ska ges rättigheter och möjligheter att utvecklas och lära i en trygg och utmanande miljö med närvarande och ”härvarande” pedagoger.

Därför behöver pedagogerna nyckeln in till vad barnens verkliga intressen och lust är i lärandet. Ett framgångsrikt förhållningssätt är att lyssna och öppna ögonen för vad som är barnens perspektiv.

En utmaning förskolorna i Höganäs har framför sig är att staka ut den fortsatta vägen och få med alla medarbetare. I ett förskolechefsperspektiv kopplat till pedagogisk dokumentation ser vi på vår roll på samma sätt som pedagogerna ser på sin roll i förhållande till barnen - som medforskare i ett

gemensamt lärande. Vår övertygelse är att vi får ett systematiskt utvecklingsarbete när vi tillåter oss att ”ifrågasätta” det vi gör, och där vi som förskolechefer kan bidra med utifrån kommande glasögon och utmanande frågor. Förskolorna i Höganäs kommer att behöva fortsätta öva på att dokumentera, analysera, reflektera och att se barnens lärande.

Tillsammans med teorier behöver förskolan förhålla sig till vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet. Vi behöver mer kunskap om vad begreppen står för. Enligt skolverket så är beprövad erfarenhet inte endast att man har erfarenhet och har arbetat länge som pedagog utan ”för att den ska vara prövad krävs att den ska vara dokumenterad eller att den på andra sätt kommunicerad och delad med andra. På så sätt prövad mot relevanta kriterier och etiska principer” (Christian Eidevald, – Hallå hur gör man? 2013, sidan 31).

”Utan hajar blir det inget liv i sillstimmet” skriver Gunnel och Kjell Swärd i Klokboken, 1992.

Vi vill tillägna alla goda pedagoger som gått förskolelyftet att inta rollen som haj! – Hajar ni?

Samtidigt vill vi tacka er alla för ett gott arbete. Per Dahlbeck och Therese Lindgren, tack för ert härliga engagemang och ledarskap i kursen.

Tack även till Åsa Hallenheim Olsson, verksamhetsledare, som sett till att kursen har kommit till stånd och att vår gemensamma skrift kommit i tryck.

Avslutningsvis vill vi också betona att en viktig förutsättning för att arbeta med kvalitetsutveckling och pedagogisk dokumentation är att förstå att det är en ständig pågående process och ett utvecklingsarbete som växer fram över tid. Det ska verkligen bli spännande att få vara med i detta tillsammans med alla er medarbetare på förskolorna tillhörande vår kommun.

*Ann Ternstrand, Maria A-C Nilsson och Mary Ståhl,
förskolechefer inom Höganäs Kommun*

”Hela barnet - hela vägen”

FÖRSKOLORNA SOM

lyfter

EN BOK AV PEDAGOGER I HÖGANÄS KOMMUN

Det enda vi kan veta om framtiden är att det inte kommer att se ut som idag. De barn som börjar i vår förskola 2016 som ettåringar kommer att ta studenten år 2034, en hisnande tanke! Vad kommer de att minnas från sin förskoletid? Kommer de ihåg vuxna som fanns nära och hade tid att sitta ner och leka, utforska, samtala och bara vara?

Vi är i barnens här och nu. Barnen ska ges rättigheter och möjligheter att utvecklas och lära i en trygg och utmanande miljö med närvarande och ”härvarande” pedagoger. Därför behöver pedagogerna nyckeln in till vad barnens verkliga intressen och lust är i lärandet. Ett framgångsrikt förhållningssätt är att lyssna och öppna ögonen för vad som är barnens perspektiv.

Via pedagogisk dokumentation har vi möjlighet att se barnet på nytt – om och om igen - och vi gör oss synliga för oss själva. Förskolelyftet hösten 2015 i Höganäs kommun har varit en utlokaliserad högskoleutbildning som bidragit till en kvalitetshöjning och förstärkt pedagogernas insikt i läroplanens intentioner. Malmö högskola har varit utbildningsansvarig för ett trettio-tal förskollärare och tre förskolechefer där inriktningen har varit att dokumentera, följa upp och utveckla förskolans kvalitet.

WWW.HOGANAS.SE